

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1941.

Andra kammaren.

Nr 30.

Onsdagen den 14 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökan, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Riksdagens andra kammare.

Härmed får jag vördsamt anhålla att för sjukvård få åtnjuta ytterligare ledighet från riksdagsgöromålen under en tid av omkring 3 månader från och med den 16 maj.

Läkareintyg bifogas.

Stockholm den 15 maj 1941.

Ernst Åqvist.

Härmed intygas, att direktör Ernst Åqvist, som för närvarande vårdas å härvarande kirurgiska avdelning, är i behov av 3 å 4 veckors vistelse på konvalescenthem, varefter han åter skall intagas här för operation. Han beräknas vara arbetsoförmögen under cirka 3 månader.

Karolinska sjukhuset, Stockholm den 10 maj 1941.

John Hellström,
professor.

Den begärda ledigheten beviljades.

§ 2.

Herr statsrådet *Bagge* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 232, angående anslag till teckning av ytterligare aktier i Svenska skifferoljeaktiebolaget;

nr 238, angående förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning m. m.; och

nr 239, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 9 december 1910 (nr 141 sid. 35) om emeritlöner för präster.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Bagge**, som anförde: Herr talman! I en med denna kammares tillstånd framställd interpellation har herr von Friesen till mig riktat följande frågor:

Svar på interpellation.

1. Är statsrådet i tillfälle att lämna en redogörelse för de åtgärder, som vidtagits i syfte att underlätta universitetsstudierna för de till beredskaps-tjänstgöring inkallade B-klasserna?

Andra kammarens protokoll 1941. Nr 30.

Svar på interpellation. (Forts.)

2. Kunna ytterligare åtgärder förväntas dels för beredande av mera planmässiga studier å förläggningssorterna, dels andra åtgärder, som syfta till att utan onödig tidsutdräkt möjliggöra ett fullföljande av studierna vid universitet och därmed jämförliga läroanstalter?

Med anledning av dessa frågor vill jag i korthet redogöra för de åtgärder, som hittills vidtagits för att minska de olägenheter ur studiesynpunkt, som beredskapstjänstgöringen medfört för den avsedda kategorien studerande.

I fråga om åtskilliga akademiska läroämnen gäller som bekant, att ett regelbundet deltagande i särskilda undervisningskurser är en förutsättning för att examen skall kunna avläggas inom normal tid. Icke minst i detta avseende kan militärtjänstgöringen vålla svårigheter och tidsförlust därigenom att de studerande hindras påbörja eller avsluta en studiekurs, som gives kanske med ganska långa mellanrum. På detta område ha bestämmelser och praxis under nuvarande förhållanden i flera hänseenden uppmjukats. Sålunda har möjlighet öppnats för studerande att delta i kurser av detta slag även om de icke varit med från början. Studerande, som varit tvungna avbryta en kurs, ha ofta fått rätt att tillgodoräkna en del av kursen och ha erhållit företrädesrätt till inträde i en följande kurs. Befrielse från deltagande i kurser av detta slag har också i viss utsträckning lämnats. I en del fall har det varit möjligt att låta studerande tillgodoräkna militär tjänstgöring som merit för inträde i medicinska kurser.

Vad nu sagts gäller företrädesvis den normala kursverksamheten vid universiteten. Vid sidan av dessa kurser ha under nuvarande förhållanden anordnats extra undervisningskurser, delvis med hjälp av särskilda av riksdagen beviljade anslag. Visserligen motiveras en del av dessa kurser, nämligen de för medicine studerande avsedda, i första hand med den militära sjukvårdens behov, men de ha samtidigt varit till betydande fördel för de studerande själva. Kurser av detta slag, både i medicinska och andra ämnen, komma att anordnas även instundande sommar, om behov därav yppar sig.

Under normala förhållanden äro de studerande hänvisade till att under vissa bestämda perioder undergå tentamina och avlägga examina. Dessa föreskrifter ha numera mildrats. De studerande ha fått möjlighet att tentera även mellan de vanliga tentamensperioderna, exempelvis på sommaren, och särskilda examenssammanträden ha utsatts. Åtgärder ha även vidtagits för att förlänga giltighetstiden för tentamensbetyg och detta icke blott om hindret utgjorts av militär tjänstgöring utan även om det vållats exempelvis av frivilligt beredskapsarbete.

Även har sörts för att studerande, som erhållit stipendium, icke mister detta av den anledningen, att han på grund av militär tjänstgöring icke kan i vanlig ordning bedriva sina studier.

Redan av det sagda framgår, att de nuvarande förhållandena nödvändiggjort undervisning, tentamina och examina även under sommaren. De akademiska myndigheterna och lärarna ha genomgående ställt sig tillmötesgående, då det gällt att genom undantag från de vanliga reglerna och genom uppoffring av egen ledighet minska olägenheterna för de studerande av de militära inkallelserna. För att emellertid för universitetsmyndigheterna möjliggöra mer planmässiga åtgärder har genom nyligen utfärdade bestämmelser stadgats skyldighet för universitetslärare att utan ersättning fullgöra den vidsträcktare tjänstgöring, som för ett ändamålsenligt tillgodoseende av undervisningens behov kan under rådande krisförhållanden bli vederbörande ålagd. Dessa bestämmelser gälla även för lärare vid andra högre läroanstalter.

Svar på interpellation. (Forts.)

Även de militära myndigheterna ha visat förståelse för de studerandes svårigheter. Sålunda kunna numera studerande, som äro i stånd att efter kortare tids studier avlägga examina, få befrielse från den militära tjänstgöringen för att kunna avsluta sina studier.

Jag vill vidare framhålla, att inom finansdepartementet utarbetats en P. M. angående vissa åtgärder för att mildra olägenheterna för de värnpliktiga av beredskapstjänstgöring. Denna P. M. är, efter att ha varit utsänd för yttrande till ett flertal myndigheter, för närvarande föremål för övervägande inom finansdepartementet. De där ifrågasatta åtgärderna gälla samtliga grupper av inkallade men kunna bli av särskild betydelse för de av interpellanten avsedda. Sålunda ha i promemorian diskuterats möjligheterna att bereda lindring i föreskrivna tider för kompetensprovs avläggande, att förkorta provårstjänstgöringen för blivande lärare, att sänka fordringarna för anställning i allmän tjänst för värnpliktiga, som en längre tid fullgjort beredskapstjänst, samt att i större eller mindre utsträckning medräkna beredskapstjänstgöring vid tjänsteårsberäkning.

I interpellationen har framställts frågan, om icke ytterligare åtgärder kunde väntas för att bereda tillfälle till mera planmässiga studier på förläggningssorterna. Det är ett under de senaste månaderna noga övervägt spörsmål, som interpellanten härmed berört. Stora svårigheter föreligga att i praktiska åtgärder omsätta detta önskemål. Beredskapstjänstgöringen torde i de flesta fall vara så ordnad, att tid och krafter icke förslå för högskolemässiga studier vid sidan av tjänstgöringen. De studerande, som det här gäller, tjänstgöra ju oftast såsom befäl eller underbefäl eller i vissa specialbefattningar. Den ofta spridda förläggningen och fördelningen av de studerande på olika förband och olika orter försvårar eller förhindrar effektiv undervisning. Svårigheterna äro särskilt stora beträffande exempelvis tekniska eller naturvetenskapliga ämnen, vars studium förutsätter tillgång till laboratorier o. dyl. Någon ordnad studieverksamhet av högskolekaraktär är sålunda knappast tänkbar. Däremot torde åtminstone i vissa fall självstudier kunna bedrivas, något som enligt vad jag inhämtat också förekommer i viss ehuru ganska begränsad utsträckning. Dessa studier kunna givetvis underlättas, om boklån förmedlas till dem, som därav äro i behov. De vetenskapliga biblioteken resa enligt vad jag inhämtat icke några hinder mot bokutlåning i sådana fall utan äro tvärtom beredda att på allt sätt tillmötesgå de studerandes önskemål i detta hänseende. Det måste emellertid betonas, att beredskapstjänstgöringen måste komma i främsta rummet och att tiden kan utnyttjas för studier endast om beredskapstjänstgöringen det medger.

Om jag således icke tror, att den av interpellanten angivna vägen är framkomlig, så vill jag bedja interpellanten vara övertygad om att jag, om positiva och genomförbara uppslag för tankens förverkligande anvisas, skall med största beredvillighet söka medverka vid förslagets realiserande, om därigenom de studerande kunna erhålla effektiv hjälp utan att beredskapstjänstgöringens effektivitet äventyras. Överhuvud taget vill jag försäkra, att jag med tacksamhet mottager varje förslag, som kan möjliggöra för inkallade studerande att i större utsträckning än nu är fallet under militärtjänstgöringen fullfölja sin akademiska utbildning. Tyvärr måste jag dock säga, att all erfarenhet — och detta gäller även andra länder i samma eller sämre läge än vårt — visar, att de av militärtjänstgöringen framkallade svårigheterna för de studerande endast delvis kunna avlägsnas genom av det allmänna vidtagna åtgärder av skilda slag utan att det beror på de studerandes egna åtgärder efter tjänstgöringens slut, om de skola kunna övervinnas.

Svar på interpellation. (Forts.)

Härefter yttrade:

Herr von Friesen: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för det svar han lämnat. Det spörsmål, som här behandlas, har en mycket stor betydelse för den kategori av inkallade som det är fråga om. Det hör till den sortens problem, som inte för sitt lösande i främsta rummet kräver stora utgifter utan mera tekniska åtgärder och framför allt — som också statsrådet understrukit — god vilja och intresse från såväl universitetslärarnas som studenternas sida.

Militärtjänstgöringen har otvivelaktigt verkat mycket hindrande. En del ungdomar som just börjat sina studier ha måst avbryta dem för tjänstgöringen, och sedan ha de saknat lust eller förmåga att fortsätta. En iakttagelse som jag själv gjort under en sådan tjänstgöring är i vida kretsar en allmän olust inför framtiden, en hopplöshet i livsinställningen, som ju borde vara främmande för människor i den åldern. Jag tror därför, att det är betydelsefullt att de få ett ordentligt handtag, så att de förstå, att statsmakterna behärta deras svårigheter.

Av största vikt här som annorstädes är den mest skrupulösa rättvisa. Man kan säkert förmå detta folks vapenföra ungdom till mycket stora uppoffringar, om vederbörande endast känna, att alla behandlas lika. De frikallade, och inte minst den stora kategori som utgöres av de kvinnliga studerandena, få inte dra nytta av att deras kamrater göra uppoffringar för sitt land. Jag minns från min egen studietid, att kvinnliga studerande liksom också från militärtjänst frikallade icke erhöilo tillträde till kurser, så länge någon manlig sökande fanns, som hade fullgjort sin militärtjänstgöring — ett system som för övrigt helt accepterades av alla och som väl sannolikt kan tillämpas även nu.

Beräffande herr statsrådets svar ber jag vidare att få tillägga: för mig är det tillräckligt, att en kortfattad redogörelse lämnats för olika åtgärder, och framför allt är jag tillfredsställd med det uppenbart varma intresse för frågan, som kom fram i statsrådets svar. Jag hoppas också, att studentorganisationerna skola följa herr statsrådets uppmaning att lämna anvisningar för ytterligare sätt att lösa dessa svårigheter.

Till sist, herr talman, ett par ord om ett spörsmål, som otvivelaktigt mycket nära sammanhänger med detta men som fått aktualitet först efter det interpellationen framställdes. Det gäller ett förslag att förkorta vårterminen före studentexamen för att tidigare få ut de unga studenterna i militärtjänstgöring. Jag vill endast be herr statsrådet att se mycket kritiskt på en dylik framställning, i den mån herr statsrådet kommer att fatta ett beslut i frågan. Det skall finnas mycket tvingande militära skäl för att på sådant sätt forcera studierna. Det är att befara, att en väsentlig försämring av studieresultatet skulle bli följden och att läsåret, som redan förut är hårt belastat, komme att pressas till bristningsgränsen. Varnande röster från framför allt skolhåll ha ju redan höjts, och jag tror, att herr statsrådet har all anledning att lyssna på dessa.

Herr Nilson i Eskilstuna: Herr talman! Det var en passus i herr statsrådets svar som gav mig anledning att begära ordet. Statsrådet berörde bl. a. frågan om medicinarnas studier och militärtjänst. Det är nog så att de yngre medicinarna under senare tid betydligt favoriserats på de äldres bekostnad. Man har genom extrakurser påskyndat och underlättat studierna för de yngre medicinarna, under det att de äldre medicinarna ha genom täta utkallelser till beredskapstjänst fått sin utbildning söndertrasad och fördröjd.

Jag var förra året i tillfälle att tala med herr statsrådet om denna sak då dessa extrakurser beslötos, och mina farhågor då ha besannats. Det finns ingen

Svar på interpellation. (Forts.)

ovilja bland denna kategori av studerande ungdom att fullgöra sina samhällsliga åligganden, men de hysa en berättigad önskan, att det skall bli en någorlunda jämn fördelning av beredskapstjänsten, så att inte dessa äldre medicine kandidater bli distanserade av dem som avlagt sin kandidatexamen betydligt senare. Jag tror, att härvidlag åtskilligt är att göra.

Det är givetvis också nödvändigt att inkallelsetiden användes på ändamålsenligaste sätt. Det har i vinter såsom tidigare hållits något som kallas fackkurser för medicinare. Att såsom då skedde kommendera ut dessa för helt andra ändamål utbildade att undervisa om karbinens skötsel och vård, dessa som aldrig förut hållit i en karbin, måtte inte vara en ändamålsenlig användning varken av tid eller kraft. Att invändningarna till vederbörande befälgent emot denna planlösa kommendering nonchalerades, förbättrar ej saken. Dessa medicinare undrade naturligtvis, med all rätt, om det kunde vara till någon nytta att de skulle ge sig in på ett för dem så absolut främmande gebit. Herr talman, jag har tagit mig friheten att i detta sammanhang framföra dessa synpunkter.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskottet propositionen, nr 231, med förslag till lag om försatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293); samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 233, angående anslag till lotsverkets båtlånefond; och

nr 236, angående anslag till tullverket för budgetåret 1941/42.

§ 5.

Föredrogs och remitterades till behandling av lagutskottet den på bordet ligande motionen nr 299 av herr *Ericsson* i Kinna.

§ 6.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för arrendator att bortföra stråfoder m. m.

Utskottets hemställan föredrogs. Herr talmannen tillsporde kammaren, om densamma vore beredd att nu företaga ifrågavarande, endast en gång bordlagda ärende till avgörande; och fann herr talmannen denna fråga vara med ja besvarad.

Efter därå given proposition blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 234, med förslag till lag om upphörande av landsfiskals rätt till andel i böter m. m.; och

nr 235, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o) och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Dessa propositioner bordlades.

§ 8.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1941/42 till vissa privatläroverk m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Statsbidrag till undervisningslokaler för folkskoleväsendet m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för budgetåret 1941/42 till undervisningslokaler för folkskoleväsendet m. m.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Wallentheim: Herr talman! Jag skall inte länge ta kammarens tid i anspråk, men jag har velat knyta några reflexioner kring punkt e) i utskottets hemställan, som gäller frågan om tjänstebostadsbidrag.

Jag har den uppfattningen att man, sådana förhållandena äro i vårt land, med den spridda bebyggelse som här möter och med hänsyn till frånvaron av någon egentlig hyresmarknad, i stor utsträckning inte kan komma ifrån själva systemet med tjänstebostäder. Jag är också fullkomligt på det klara med att kommunerna lika väl som staten måste framträda som mönsterbildare, när det gäller uthyrande av bostäder. Jag är även på det klara med att det ibland kan behövas åtgärder för att skydda boställsinnehavarna mot försök, kanske framför allt från kommunernas sida, att pressa dem till eftergifter, som betyda, att de i själva verket bli föremål för en dålig behandling.

Men allt detta kan ändå inte hindra mig från att säga, att den erfarenhet som jag har kunnat få av hela detta system går ut på att det många gånger är förfärande dyrt att bygga och underhålla dessa tjänstebostäder. Det är både dyrt och besvärligt att göra det. Detta gäller tjänstebostäder till folkskollärare, till präster och även till andra. Det är mycket stora ekonomiska bördor som man i dylika fall lägger på kommunerna, och ofta äro bördorna så stora att man kan ifrågasätta, om de inte överstiga kommunernas ekonomiska bärkraft. I all synnerhet gäller detta de reparationer och omändringsarbeten, som vid syneförrättningarna utdömas och som bli ytterst kostsamma och där man i många fall också kan diskutera nödvändigheten av den rad av åtgärder som beslutas. Inte sällan inträffar det också, att ett samförstånd mellan exempelvis kommunen och vederbörande boställsinnehavare mycket väl står att uppnå, utan att därmed någons intressen åsidosättas. Men syneförrättaren kommer med författningen i handen och åberopar, att så och så står det skrivet, och eftersom författningen innehåller de och de bestämmelserna, måste dessa till punkt och pricka följas.

Det blir i detta avseende många gånger orimliga bördor som påläggas, och det är, herr talman, för att understryka nödvändigheten av att man tillämpar boställsordningen med varsamhet som jag har velat säga dessa ord. Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Eriksson i Frägsta: Herr talman! Det är närmast i anledning av punkt a) i utskottets hemställan, som avser statsbidrag till folkskolebyggen, som jag skulle vilja säga ett par ord. Det understrykes ju också av departe-

Statsbidrag till undervisningslokaler för folkskoleväsendet m. m. (Forts.)
mentschefen, att det nuvarande systemet har mycket stora brister, och vid en närmare granskning skall man finna, att det är mycket som behöver göras på området. Det är därför jag anser, att frågan redan nu hade behövt tagas upp till behandling av Kungl. Maj:t för att vi så snart som möjligt skulle få en annan lösning av densamma än den nuvarande.

Jag vill erinra om nödvändigheten härav bl. a. därför att det vid 1939 års beslut förelåg ansökningar om statsbidrag för detta ändamål till ett belopp av 25 miljoner kronor, vilka då icke voro behandlade och som väl förmodligen ännu inte kunnat behandlas i någon större utsträckning. Vidare vill jag med ett par exempel fästa uppmärksamheten vid de underliga konsekvenserna av det nuvarande systemet rent siffermässigt. Om man slår ut statsbidraget per undervisningslokal efter ett pris av 35 kronor per kubikmeter, får staten i ett fall bidraga till lokalen med 23,452 kronor. I ett annat fall är priset per kubikmeter 34 kronor, men det totala statsbidraget till undervisningslokalen i fråga slutar på 11,552 kronor. Det är sådana förhållanden, som äro tämligen svåra att förklara och som visa, att systemet är behäftat med stora olägenheter vid tillämpningen.

Nu förhåller det sig icke blott på det sättet, att det system vi ha i detta avseende kanske framför allt favoriserar de burgna kommunerna. Det är dessutom ett mycket stort problem för fattiga kommuner att över huvud taget omedelbart kunna finansiera ett skolbygge för att sedan under tjugofem år bli berättigade att erhålla det årliga statsbidraget. Även på denna punkt är det nödvändigt, att det blir en snar omprövning, som möjliggör för de sämst ställda kommunerna att sanera sitt skolbyggnadsväsende.

Jag skall icke uppehålla tiden med längre resonemang om detta spörsmål, då det i propositionen säges, att förslag i frågan skall framläggas så småningom. Jag vill gärna hoppas, att detta skall ske med det snaraste för att man skall kunna komma till rätta med de svårigheter, som det gamla systemet hittills varit behäftat med. Läger man därtill, att det fört med sig ekonomiska konsekvenser av en storleksordning, som statsmakterna inte tidigare kunnat räkna med, motiverar detta även, att frågan bör drivas fram tämligen snart för att åstadkomma rättvisa på området. Dessutom är läget på byggnadsmarknaden sådant, att det motiverar, att vi söka undanröja alla faktorer, som stå i vägen för den byggnadsverksamhet som har ett omedelbart behov att fylla.

Med dessa ord, herr talman, vill jag understryka behovet av att denna fråga med det snaraste omprövas, så att en ny lösning kan uppnås, som bättre motsvarar syftet med bestämmelserna. Herr talman, jag har intet yrkande.

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Föreliggande proposition innebär ju också bland annat förslag om ändrade grunder för behandling av byggnadsärenden för skoländamål. Det anges i propositionen, att syftet med denna ändring skulle vara att åstadkomma en ur skoldistriktens synpunkt ändamålsenligare procedur. I verkligheten syftar tydligen ändringen till att ge de statliga myndigheterna möjlighet att kunna stoppa skolbyggnadsprojekt på ett tidigare stadium än vad nu är möjligt.

Nuvarande byggnadsbestämmelser innebära ju, att skoldistriktet först besluta att uppföra skollokaler varefter statsbidrag beviljas. De föreslagna nya bestämmelserna däremot innebära, att skoldistriktet först skola ansöka om tillstånd att få uppföra skollokaler. Först sedan sådant tillstånd erhållits av skolöverstyrelsen, ha skoldistriktet att besluta i frågan, och därefter följer så hela den vanliga proceduren. Den kommunala beslutande instansen fattar sitt beslut om byggande av skolhus, varefter ärendet har att genömgå — liksom med nu gällande bestämmelser — såväl ecklesiastikdepartementets som finans-

Statsbidrag till undervisningslokaler för folkskoleväsendet m. m. (Forts.)
departementets skärseid. Ecklesiastikdepartementet avgör frågan om statsanslag, och finansdepartementet avgör frågan om kommunen skall få rätt att upptaga lån. Det är inte tu tal om att nu gällande bestämmelser medföra missförhållanden, men de föreslagna nya bestämmelserna komma icke att eliminera dessa utan tvärtom.

De missförhållanden som jag avser bestå däri, att de statliga myndigheterna utnyttja sin rätt att bevilja statligt bidrag och sin vetorätt i kommunala lånefrågor för att stoppa även absolut nödvändiga skolhusbyggen. Jag vill ta ett konkret exempel för att belysa det oefterrättliga tillstånd, som nu råder. Efter ett flerårigt utredningsarbete beslöto stadsfullmäktige i Stockholm redan den 20 november 1939 att uppföra en folkskolebyggnad i Hammarby, Enskede församling, till en kostnad av 2,780,000 kronor. Behovet av denna skola ligger utanför all diskussion. I Hammarby är antalet folkskolebarn 800—900, och man har förlagt barnrikehus dit. Men det finns ingen folkskola där. Över 800 barn få därför utrustas med matsäck och sändas till olika skolor i Stockholms vidsträckt stad. Över 500 barn få på så sätt en skolväg på 2 till 3 kilometer — och detta i en storstad. Enbart i Skarpnäcks skola, där en del av barnen från Hammarby undervisas, äger duplicering rum i icke mindre än sexton lärosalar, detta till men för undervisningen. Matsäckshållning och duplicering kunna ju inte heller medverka till gott hälsotillstånd bland barnen. Men trots det trängande behovet av denna skolhusbyggnad och trots protester och uppvaktningar från befolkningen vägrade Kungl. Maj:t ändå år 1940 staden att upptaga lån. Därigenom tvingades stadsfullmäktige att fatta nytt beslut i frågan, vilket skedde den 2 december 1940. Då beslutades att uppföra en enklare byggnad, varigenom kostnaderna ha nedbringats till 2,565,000 kronor, men ännu har detta ytterst nödvändiga skolhusbygge inte kommit i gång.

De arbetslösa byggnadsarbetarna i Hammarby, som ingenting hellre önska än att få arbete, få fortfarande till följd av statsmakternas motstånd bevittna — trots att stadsfullmäktige beslutat uppföra ett skolhus — att det inte finnes någon skola på den ort, där de bo, och de få alltjämt utrusta sina barn med matsäck och skicka dem till olika stadsdelar för att få undervisning. Ty inte heller nu har tillstånd givits till uppförande av denna byggnad. Kungl. Maj:t har remitterat ärendet till statens besparingssakkunniga, och därifrån har det gått till stadskollegiet och folkskoleledningen. Nu vilar det hos Stockholms stadsfullmäktiges besparingssakkunniga. Därefter skall ärendet gå tillbaka samma väg, och så småningom hamnar det väl på nytt hos regeringen — antagligen för att på nytt avslås.

Vad jag här nämnt är inte något enstaka exempel. Samma förhållande har tidigare påtalats i denna kammare i ett liknande fall i fråga om en skola i Bräcke vid Göteborg. Man måste väl ändå ha rätt att säga, att ett sådant förfaringssätt är rena driften med såväl de kommunala myndigheterna som med de arbetslösa och även med föräldrar och barn. Jag beklagar, herr talman, att det av formella skäl är omöjligt att i anslutning till behandling av frågan om ändrade grunder för skolväsendets byggnadsärenden ställa konkreta förslag, syftande till att lätta det grepp, som staten nu har över städer och kommuner i sådana frågor. Men jag har ändå velat passa tillfället att genom nämnda exempel fästa såväl kammarens som allmänhetens uppmärksamhet vid vilken roll staten spelar i dessa frågor. Samtidigt som man talar om att vi inte ha råd att ha några arbetslösa och samtidigt som de borgerliga och socialdemokratiska tidningarna inkassera annonslikvider för fackföreningsledarnas annonser med uppmaning att inte låta hjärtat — byggnadsverksamheten — stanna, använder staten sin vetorätt mot kommunerna för att stoppa även de allra nödvändigaste byggnadsprojekt. Att man samtidigt riktar hårda

Statsbidrag till undervisningslokaler för folkskoleväsendet m. m. (Forts.)
 slag mot de arbetslösa och mot skolundervisningen bekymrar tydligen inte vederbörande ett dyft. Men de kapitalister, som ha intresse av att byggnaderna inte skola komma i gång, bland annat därför att man vill utnyttja arbetslösheten för att pressa ned byggnadsarbetarnas löner, ha all anledning att vara tillfredsställda med den roll, som staten spelar. Socialministern brukar ju ibland uppträda på arbetarmöten och lova runt och säga, att nu skall det bli fart på byggnadsverksamheten. Men vad han lovar det håller han sannernigen tunt, alldenstund man samtidigt tillåter, att de statliga myndigheterna faktiskt uppträda som byggkapitalisternas och fastighetsspekulanternas allierade i kampen för att även nödvändiga byggen icke skola komma i gång.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet; och

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring av villkoren för statsbidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 111, i anledning av väckta motioner *Trafikförbindelserna mellan Pajala och Kiruna.*

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 140, av herr *S. V. Hansson* och den andra inom andra kammaren, nr 181, av herr *Hage m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte, på grundvalen av riksdagens år 1936 fattade positiva beslut om en utredning i ämnet, anmoda Kungl. Maj:t att, efter ytterligare utredning, till en kommande riksdag framlägga ett utarbetat förslag till åstadkommande av en statlig — eller eventuellt en på effektivt sätt statsunderstödd — bilinje från Pajala till Kiruna.

Utskottet hemställde, att motionerna I:140 och II:181 ej måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Asplund* och *Bäcklund*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I:140 och II:181 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om ytterligare utredning snarast möjligt rörande möjligheterna till en förbättring av samfärdselförbindelserna å sträckan Pajala—Kiruna samt om framläggande för en kommande riksdag av därav föranlett förslag;

2) av herr *Jonsson* i Eskilstuna, utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr **Hage**: Herr talman! De motioner, som här behandlas och som ha framförts i första och andra kammaren av representanter för Norrbotten, syfta till att åstadkomma en kommunikationsled mellan östra Norrbotten—Torne-dalen—och malmfälten i form av en statlig busslinje.

Trafikförbindelserna mellan Pajala och Kiruna. (Forts.)

Denna fråga har varit uppe vid åtskilliga tillfällen här i riksdagen. Den var uppe år 1917, då man begärde, att det skulle byggas en järnväg på den linjen; den var uppe år 1929, den var uppe år 1936, och nu föreligger ånyo en motion i frågan. Att vi på detta sätt återkommit gång på gång visar ju, att vi äro envisa däruppe — det äro vi kanske också kända för att vara här i riksdagen — men det visar även, att det finns en mycket stark opinion för saken. Denna opinion är väl motiverad. Vi anse det nämligen mycket rimligt, att man söker förbättra jordbrukarnas ställning i Tornedalen genom att ge dem bättre möjligheter till avsättning på malmfälten, speciellt Kiruna och Malmberget. Som motivering och stöd för denna önskan har det framhållits, att det icke är orimligt, att när statens järnvägar inom Norrbotten, särskilt malmbanan, ger en så god avkomst som den faktiskt gör och i så hög grad medverkar till att ge staten inkomster, en liten del — jag säger liten del — av avkomsten kunde få användas för ifrågavarande ändamål.

Jag skall en liten smula belysa, hur inkomsterna från malmbanan i Norrbotten ställa sig till statens järnvägars inkomster i övrigt. Jag skall bara taga ett par siffror. År 1939 var avkomstprocenten på malmbanan, som uteslutande ligger i Norrbotten, 16,37 %. Med avkomstprocent menar jag då den siffra, som uppkommer, när man dividerar nettoinkomsten med byggnadskostnaden. Motsvarande siffra år 1939 var för statsbanorna i övrigt 3,90. Jag skulle kunna anföra en mängd siffror, som gå i samma riktning. Jag skall icke göra det, men jag tycker, som sagt, att det icke vore så orimligt, om man av denna stora inkomst från malmbanan i Norrbotten använde någon liten del för det behjärtansvärda ändamål, som det här är fråga om.

Men kravet har avvisats år ifrån år. Så skedde 1917, och så skedde 1929. År 1936 skrev emellertid riksdagen, att den ansåg det vara befogat, att något gjordes i saken, och man begärde en utredning rörande möjligheterna till en förbättring av samfärdsmedlen å sträckan Pajala—Kiruna. Sedan har en utredning pågått under åren 1936—1941. Den 17 januari 1941 förklarade emellertid kommunikationsministern, att hela utredningen skulle nedläggas. Man skulle alldeles avstå från projektet, och det skulle icke åstadkommas en sådan förbindelse, som riksdagen hade tänkt sig.

Utskottet yttrar sig, trots att det går på avslag, mycket välvilligt och förklarar bl. a. att »de skäl, som föranledde 1936 års riksdag att taga initiativ i frågan, anser utskottet alltjämt kvarstå oförminskade». Trots detta kommer utskottet fram till den uppfattningen, att riksdagen bör avslå motionen. Jag tycker, att utskottets uttalande om att skälen kvarstå oförminskade och det slut, till vilket utskottet kommer, icke stå i samklang.

Nu framför man emellertid en synpunkt i detta sammanhang. Man säger, att det kan bli fråga om ersättningsanspråk till vissa utefter linjen redan redan arbetande privata bussföretag och att det är en sak, som måste utredas. Jag förstår icke resonemanget härvidlag. Går riksdagen på avslag, vilket den naturligtvis gör, innebär detta, att riksdagen för sin del gillar kommunikationsministerns beslut, att hela frågan skall avföras från dagordningen, och då kan det väl icke bli fråga om någon ny utredning, så vitt jag förstår. Jag vet icke, om jag missuppfattat utskottet, men jag har icke kunnat komma till någon annan uppfattning än att om riksdagen följer utskottsmajoritetens yrkande, instämmer riksdagen med kommunikationsministern i hans förklaring, att man skall lägga det hela åt sidan. Och då tjänar det bra litet till att börja resonera om utredningar rörande ersättning till dem, som nu driva busstrafik däruppe. Jag måste säga, att efter det uttalande utskottet gjort hade den konsekventa hållningen varit, att man begärt, att utredningen återigen skulle ta-

Trafikförbindelserna mellan Pajala och Kiruna. (Forts.)

gas upp. Då hade också denna fråga om ersättning till bussföretagen blivit föremål för utredning.

Jag har icke kunnat finna annat än att den reservation, som här avgivits av herrar Asplund och Bäcklund, står i bästa överensstämmelse med det förut nämnda uttalandet från utskottet, och från den utgångspunkten ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen ifråga.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag har till detta betänkande fogat en blank reservation. Avsikten därmed var, att jag skulle få tillfälle att här i kammaren göra några kommentarer till utskottets utlåtande.

Som damerna och herrarna behagade finna, beslöt 1936 års riksdag, såsom också den föregående talaren påpekade, att begära en utredning av Kungl. Maj:t om förbättrade kommunikationer mellan Kiruna och Pajala. Tre myndigheter — de enda, så vitt jag vet, som blivit hörda — nämligen generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen och länsstyrelsen i Norrbottens län, ha ställt sig på den positiva sidan och påyrkat åtgärder från statens sida för att få kommunikationerna förbättrade. Sedan dessa utlåtanden kommit in, avskriver Kungl. Maj:t helt enkelt ärendet. Man får icke reda på av vilken anledning Kungl. Maj:t funnit, att saken icke skall föranleda någon åtgärd, vilket jag finner i allra högsta grad anmärkningsvärt.

Jag hade för min del velat, att utskottet, även om det kommit till det resultat det nu gjort ifråga om klämman, skulle i motiveringen på ett starkare sätt ha understrukt sin mening, att den utredning, som man en gång begärt, skall fullföljas och resultatet redovisas inför riksdagen. Det hade räckt, om man i betänkandet uttryckligen sagt detta. Då hade länsrepresentanterna med detta uttalande i hand kunnat påminna om utredningen hos Kungl. Maj:t och begära, att den skulle fullföljas. Jag anser, att någon uttrycklig begäran från riksdagens sida om en ny utredning då icke hade varit nödvändig.

De privata intressen, som tyckas lägga hinder i vägen för åtgärder, som av ordsbefolkningen och även av ifrågavarande myndigheter anses vara av vikt, kunna icke rimligen vara av den art, att de få utgöra ett hinder för ett ändamålsenligt ordnande av kommunikationsförhållandena på sträckan Pajala—Kiruna.

Jag har velat deklarerat denna min uppfattning, då jag tycker, att utskottet hade kunnat, även om klämman blivit densamma, ge motionärerna ett starkare stöd än utskottet nu gjort.

Herr **Danielsson**: Herr talman! Den förste ärade talaren påpekade, att det icke blivit något av med utredningen och att, för den händelse riksdagen godtager utskottets hemställan, som innebär ett formellt avstyrkande av motionen, frågan är avförd från dagordningen.

Jag har i likhet med utskottsmajoriteten en annan uppfattning. Vi anse, att de skäl, som föranledde 1936 års riksdag att taga itu med saken, kvarstå oförminskade. Utredningen har tagit rätt lång tid — jag vill minnas, att ärendet låg ganska länge i länsstyrelsen. Vi framhålla i utlåtandet, att det synes befogat att förutsätta, att genom vederbörande ortsintressenter — men också på länsstyrelsens initiativ — större klarhet skall kunna åstadkommas än den som vunnits under frågans tidigare utredningsstadier. Vi ha närmast tänkt oss, att länsstyrelsen skall taga initiativet i saken, och jag undrar, om icke den vägen är fortare framkomlig än den reservanterna förorda.

Jag kan instämma med den föregående talaren i att ersättningsanspråk och krav från enskildas sida icke få stå hindrande i vägen för frågans lösning. Samma uppfattning framgår också indirekt av vad utskottet här uttalat. Frå-

Trafikförbindelserna mellan Pajala och Kiruna. (Forts.)

gan är kanske litet invecklad. Det är åtskilliga önskemål, som orsksbefolkningen vill ha tillgodosedda, och generalpoststyrelsen har ansett, att en del ersättningsanspråk varit för höga. Dessa saker kända vi ju icke till, men nog borde länsstyrelsen ha möjligheter att göra allt vad göras kan i detta hänseende. Utskotts-majoriteten anser alltså, att orsksbefolkningen och länsstyrelsen skulle kunna genom en ny utredning bringa klarhet i frågan.

Vi ha varit ganska eniga i utskottet om att en kommunikationsled kan vara behöfelig — det ha vi också uttalat — men vi tro icke, att det behövs en ny utredning från Kungl. Maj:ts sida. Vi önska en fortsättning på den tidigare utredningen på det sättet, att vederbörande orsksintressenter och länsstyrelse taga initiativ i saken. Det hoppas vi, att de skola göra, och det hela kommer kanske att gå mycket fortare på det sättet. Vi ha, som jag nämnde, varit ganska överens om detta, och även representanter för Norrland voro vid behandlingen på avdelningen med om ett utlåtande i den riktningen. Jag tror, att detta skulle vara det lyckligaste för frågans lösning, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hage: Herr talman! Jag ber att till herr Jonsson i Eskilstuna få framföra ett tack för hans deklARATION. Hade utlåtandet innehållit något av det herr Jonsson ansåg borde ha stått där, hade jag kunnat avstå från att göra något yrkande. Då hade ju kommunikationsministern kunnat se, att det förelåg en önskan att frågan borde tagas upp ytterligare en gång. Nu ligger det till så, att om vi skulle göra en framställning från Norrbotten, kan kommunikationsministern med utlåtandet i hand peka på att hans åtgärd att avbryta utredningen utan vidare godkänts av riksdagen och säga sig icke ha anledning att taga upp framställningen. Det skulle vara intressant att veta, hur kommunikationsministern ser på saken, och om han kommer att resonera så, för den händelse det skulle göras en framställning till honom. Det ligger åtminstone mycket nära till hands att tro, att han svarar på det sättet, om han icke är intresserad av saken. Hade det i utlåtandet stått så som herr Jonsson i Eskilstuna velat, hade det väl varit något svårare för kommunikationsministern att komma förbi det hela. Som saken nu ligger till, måste jag vidbliva mitt yrkande om bifall till reservationen. Den innebär dock ett klart uttalande — och det äro vi intresserade av i Norrbotten — att saken återigen bör tagas upp av kommunikationsministern.

Nu vill jag dessutom — eftersom jag ser, att kommunikationsministern är närvarande i kammaren — liksom herr Jonsson i Eskilstuna uttala min förvåning över att statsrådet trots de positiva yttranden, som avgivits, velat utan vidare avskrivna hela saken. Det har väckt mycket stor uppmärksamhet i Norrbotten, och särskilt har det framkallat besvikelse hos alla dem, som under dessa år arbetat och kämpat för att det skulle åstadkommas en förbindelseled av detta slag mellan Tornedalen och malmfälten. Tillgången på jordbruksprodukter och möjligheterna att öka avsättningen från och produktionen i Tornedalen skulle ökas oerhört, ifall en kommunikationsled som den föreslagna komme till stånd. Även från den utgångspunkten har kommunikationsministerns tvära avböjande av hela saken väckt synnerligen stor uppmärksamhet uppe i mina bygder.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet Andersson: Herr talman! Jag har icke varit i tillfälle att åhöra debatten i dess helhet, men av den siste ärade talarens anförande framgick, att man argumenterat från den synpunkten, att alla myndigheter ställt sig välvilliga till saken och intagit en positiv hållning. Så är nog icke förhållandet. Vad framställningen avser är icke att åvägabringa en förbindelseled vilken som helst mellan de ifrågava-

Trafikförbindelserna mellan Pajala och Kiruna. (Forts.)

rande orterna. Det finns nämligen både person- och godstrafikmöjligheter ordnade förut utefter denna linje. Framställningen avser att inrätta en statlig bilinje med tillämpning av den s. k. Tornedalstaxan. En sådan anordning har i varje fall icke järnvägsstyrelsen mig veterligt tillstyrkt. Tvärtom har järnvägsstyrelsen avböjt en utsträckning av Tornedalstaxan till den ifrågavarande sträckan.

Det intresse, som här närmast är i fråga, är säkerligen icke transport av de produkter, som herr Hage talade om, utan det är andra frakter, som man tänker på. Man har ansett, att möjligheter skulle öppnas för bland annat anläggande av cirkelsågar utmed sträckan. Man skulle då kunna försåga virke på vederbörande orter och frakta det, tack vare den billiga taxan, till närmaste järnvägsstation eller avsättningsort. Den undersökning, som jag låtit vidtaga, har emellertid visat, att det reguljära transportbehovet redan är tillgodosett med de kommunikationsleder, som f. n. finnas. Frågan är då, om man skall ytterligare utsträcka den förmån, som man nu i viss utsträckning har i Tornedalen. Detta har järnvägsstyrelsen icke velat vara med om. Jag har icke heller ansett det rimligt att i det läge, vari kommunikationsväsendet nu befinner sig, förorda en sådan anordning.

På herr Hages fråga, hur jag skulle ställa mig till en ny framställning, är det mycket lätt att svara. Med hänsyn till de svårigheter, som nu råda att hålla biltrafiken i gång, skulle en sådan framställning icke föranleda någon åtgärd från min sida.

Herr Hage: Herr talman! Jag fattar kommunikationsministerns uttalande rörande den här behandlade frågan på det sättet, att han liksom järnvägsstyrelsen ställer sig avböjande mot att man skulle få använda Tornedals-taxan, om här komme till stånd en statlig busslinje.

Jag vill dock säga, att när denna Tornedals-taxa kommit till användning på linjen Övertorneå—Pajala, kunde det vara ganska rimligt — och det antyddes också vid tidpunkten för taxans genomförande — att den även kunde få komma till användning då det gäller fortsättningslinjen från Pajala till Kiruna. Så framställdes åtminstone saken, när denna fråga förra gången var före, och jag vill säga, att när det nu faktiskt förhåller sig på det sättet att statens järnvägar, såsom jag haft tillfälle intyga i denna debatt, har så stora inkomster av malmbanan i Norrbotten, skulle det vara synnerligen orimligt om den lilla fördel, som har beretts linjen Övertorneå—Pajala genom Tornedals-taxan, inte finge komma till användning när det gäller denna banas fortsättning, d. v. s. sträckan från Pajala till Kiruna. Men jag kan ju även i nödfall tänka mig den möjligheten att man kunde gå med på startandet av en linje med en något reformerad Tornedals-taxa, d. v. s. att de ekonomiska medgivanden, som man gjorde, inte bleve så stora som när det gäller linjen Övertorneå—Pajala.

Vad som naturligtvis är huvudsaken för ortsbefolkningen i dessa oerhört kommunikationsfattiga bygder är, att det åstadkommes någonting. För min del vill jag säga, att vi komma nog att fullfölja tanken att söka göra något på detta område. Vi komma inte att släppa taget. Jag vet inte, huru jag får tolka kommunikationsministerns uttalande, men även om detta uttalande måste tolkas så, att han inte ämnar göra något, komma vi trots detta att fortsätta. Ty det gäller en oerhört kommunikationsfattig trakt, och det gäller ett län, som dock kontribuerar till statens inkomster på ett så oerhört glänsande sätt som faktiskt Norrbotten gör, och jag anser att vi ha skäl att både på detta och andra områden i någon mån få någon nytta av detta.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt

Trafikförbindelserna mellan Pajala och Kiruna. (Forts.)
bifall i stället till den av herrar Asplund och Bäcklund avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Hage begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 111, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herrar Asplund och Bäcklund avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Hage, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 123 ja och 64 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 14, i anledning av väckt motion om införande av skatt å oförtjänt värdestegring av fast egendom.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Begränsning av rätten till avdrag enligt skattelagstiftningen för avgift till viss pensionsförsäkring.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 15, i anledning av väckt motion om begränsning av rätten till avdrag enligt skattelagstiftningen för avgift till viss pensionsförsäkring.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Witzell**: Herr talman! I den motion, som här föreligger till behandling, ha jag och min medmotionär påyrkat skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om lagstiftning angående begränsning av rätten till avdrag enligt skattelagstiftningen i vad det gäller erlagda avgifter för pensionsförsäkring.

I sitt yttrande över motionen hänvisar nu bevillningsutskottet till ett av statsrådet och chefen för finansdepartementet vid innevarande års riksdag avgivet interpellationssvar, i vilket herr statsrådet meddelade, dels att de påtalade missförhållandena redan givit anledning till vissa förebyggande åtgärder från försäkringsbolagens egen sida, dels också att man i avvaktan på effekten av bolagens egna åtgöranden hade tillfälle att överväga, vad som kunde därutöver anses lämpligt att företaga. Utskottet säger sig dessutom förutsätta, att Kungl. Maj:t — om de påtalade missförhållandena icke visa tendens att försvinna — kommer att ägna denna fråga närmare uppmärksamhet samt förelägga riksdagen de förslag i ämnet, som kunna befinnas erforderliga.

Begränsning av rätten till avdrag enligt skattelagstiftningen för avgift till viss pensionsförsäkring. (Forts.)

Jag ber att till utskottet få uttala ett tack för den välvilliga behandling motionen rönt, ty såvitt jag kan finna har utskottet i sakfrågan ställt sig helt på motionärernas sida. Anledningen till att utskottet anser skrivelse till Kungl. Maj:t överflödig synes vara, att statsrådet redan gjort ett positivt uttalande i frågan och därvid förklarar sig ha samma mening som den motionärerna företråda och som nu jämväl utskottet gjort sig till tolk för. Denna herr statsrådets uppfattning var emellertid inte uttalad, då motionen i januari avlämnades, utan kom till synes först i ett svar på en i samma ärende vid en senare tidpunkt framställd interpellation. Jag skulle, herr talman, under nu föreliggande omständigheter och med anledning av den välvilliga behandling motionen rönt kunna inskränka mig till det redan sagda, men jag vill begagna tillfället att med ett par ytterligare synpunkter belysa betydelsen av att åtgärder i av herr statsrådet och bevillningsutskottet åsyftad riktning verkligen inom en snar framtid bli vidtagna.

Jag kan inte dela bevillningsutskottets i betänkandet uttalade mening, att i motionen påtalade missbruk ännu icke varit av någon mera betydande omfattning. Allt är ju relativt, och det beror alldeles på vilket myckenhetsbegrepp man vill inlägga i ordet »betydande». För mig synes den officiella försäkringsstatistiken göra det berättigat att anse, att missbruken i fråga om denna försäkringsform varit och äro av ganska betydande omfattning. Bevillningsutskottet säger självt i sitt yttrande, att under den senare tiden en viss tendens till missbruk av pensionsförsäkringsformen i skattebesparingssyfte kunnat iakttagas och att en förskjutning ägt rum dels mot högre pensionsbelopp, dels ock mot försäkring med avkortad premie, dels slutligen mot sådan med högre premie under de första försäkringsåren. Det är inte enbart 1940 års siffror, som tala i denna riktning. Statistiken visar, att kapitaldelen i tecknade pensionsförsäkringar under de senare åren haft att uppvisa en stadig och till och med sällsynt kraftig ökning.

År 1932 beslöts en ändring av kommunalskattelagen, varigenom medgavs rätt till avdrag, som föranledde de följande årens väldiga uppsving i denna försäkringsform. Vid 1932 års utgång uppgick den till endast 44 miljoner kronor, trots att försäkringsformen funnits tillgänglig flera år tidigare. Redan vid 1933 års slut hade den emellertid stigit till 85 miljoner kronor, och även de följande åren visade en kraftig tendens till ständig stegring. Beloppet uppgick sålunda vid 1934 års slut till 183 miljoner, 1935 hade det ökat till 236 miljoner, 1936 till 327 miljoner, 1938 till 425 miljoner och 1939 till 457 miljoner kronor. 1940 års siffra har för mig icke varit tillgänglig, men då bevillningsutskottet konstaterar, att jämväl 1940 visat en stadig tendens till ökning, torde det kunna antagas, att beloppet nu ligger över den halva miljarden.

För mig synes denna ökning från 44 miljoner till över 500 miljoner på mindre än 8 år kunna kallas synnerligen betydande. Denna min uppfattning delas också av försäkringsinspektionen, som i sin redogörelse för de enskilda försäkringsanstaltarnas verksamhet för år 1939 uttalar sig på följande sätt: »Av siffrorna framgår, att det i pensionsförsäkringen enligt kommunalskattelagen ingående dödsfallskapitalet vuxit i betydande utsträckning under den gångna sjuårsperioden.» Denna tillväxt under perioden uppgick, säger försäkringsinspektionen, till cirka 33 procent av det totala dödsfallskapitalet under samma tid. Jag har således auktoritativa meningsfränder i min uppfattning, att denna försäkringsform i mycket stor utsträckning under senare år begagnats i skattelindrande syfte. Det är följaktligen avsevärda belopp, som på detta sätt undandragits beskattning. Medan 1932 års siffra endast utgjorde

Begränsning av rätten till avdrag enligt skattelagstiftningen för avgift till viss pensionsförsäkring. (Forts.)

1 procent av livförsäkringsbeståndets totala dödsfallskapital, motsvarar 1939 års belopp inte mindre än 8.1 procent av det totala dödsfallskapet.

Även om man skulle tycka, att beloppet inte spelar avsevärd roll för den statliga beskattningen, så måste man väl ändå hysa den uppfattningen, att skattelagstiftningen i möjligaste mån bör göras sådan, att det inte är möjligt ens för en enda spekulant i skatteskolknig att på sätt som sker bevilja sig själv skattelindring. Visserligen förhåller det sig, såsom bevillningsutskottet säger och såsom tidigare framhållits av finansministern i det omnämnda interpellationssvaret, på det sättet, att skattebefrielsen vid premiebetalningen beräknas kompenseras av att den vid en senare tidpunkt utfallande livräntan då underkastas beskattning. Men det heter ju, att var dag har nog av sin egen plåga, och mig förefaller det i varje fall oriktigt, att en inkomst, förvärvad i dag, blir föremål för beskattning först 20 å 30 år senare.

När skattedirektör Sandström den 20 september i fjol bemyndigades verkställa utredning om skattelagstiftningen, framstod i direktiven för den åsyftade utredningen som ett viktigt önskemål, att skatteinbetalningen skulle ske närmare tidpunkten för inkomstens förvärvande. Det nyligen avgivna betänkandet är också betitlat: »Allmänna riktlinjer för åstadkommande av tidigare inbetalning av utskylder.» För de utskylder, som redan nu uttagas ett eller annat år efter inkomstens förvärvande, innehåller också betänkandet radikala förslag till ännu tidigare inbetalningar. Men när det gäller skatt på sådan inkomst, som användes till premier för pensionsförsäkring, då synes man vara beredd att uttaga densamma först under nästkommande generation. Visst skola vi sörja för kommande generationer på bästa sätt, men i detta fall borde det vara motiverat att säga, att det bästa ofta nog är det godas fiende. Det måste väl ändå, i synnerhet i den tid vi genomleva, vara rimligt och riktigt, att en i fjol eller i år förvärvad inkomst blir beskattad efter de förhållanden, varunder vi leva, och icke efter de förhållanden, under vilka kommande generationer komma att existera.

Jag har från vederbörande taxeringsmyndighet fått bestämda uppgifter om att den skattelindring, som kommer den i motionen åsyftade försäkringstagaren till godo, belöper sig till omkring 30,000 kronor per år. Det gäller här en försäkring på $\frac{1}{2}$ miljon kronor. Tar man då i beräkning, att likartade försäkringar förefinnas till omkring 500 miljoner kronor, så kan vem som vill räkna ut, att stat och kommun på detta sätt för närvarande undandragas ett årligt skattebelopp av minst 30 miljoner kronor.

Till det berättigade i att pensionsavdraget maximeras kommer, utöver vad jag redan anfört, det förhållandet att stora möjligheter föreligga för att pensionsbeloppet, då det en gång utfaller, kommer att beskattas efter en väsentligt lägre procentsats än som skulle blivit fallet för det primärbelopp, som vid hård beskattning undandras skatteplikt. En person med låt mig säga 100,000 kronor i årsinkomst blir enligt nu gällande skattelagar beskattad efter en väsentligt högre skatteprocent än fem personer, som tillhopa ha 100,000 kronor i årsinkomst. Om den förstnämnde genom ifrågavarande pensionsförsäkringstransaktion överflyttar beskattningen till en framtid på sina arvingar, så kommer i det i motionen åberopade fallet skatten att uppdelas på ett flertal skattebetalare, och såväl stat som kommun komma således att undandragas ett avsevärt skattebelopp. Om det medgivna avdraget vore maximerat till ett skäligen belopp, vore emellertid ingenting att säga därom, men det kan näppe-ligen ha varit statsmakternas mening, att en person genom den medgivna avdragsrätten skall kunna bevilja sig själv skattefrihet gentemot stat, kommun och landsting på flera tiotusental kronor per år. I det sandströmska be-

Begränsning av rätten till avdrag enligt skattelagstiftningen för avgift till viss pensionsförsäkring. (Forts.)

tänkandet heter det också på tal härom: »Särskilda åtgärder måste vidtagas till förhindrande av att skattskyldig, som tar försäkring av hithörande slag, får vidkännas för stort skatteavdrag vid inkomstens förvärvande.»

Herr talman! Jag instämmer i utskottets uttalade förhoppning, att Kungl. Maj:t kommer att ägna denna fråga närmare uppmärksamhet samt förelägga riksdagen de förslag i ärendet, som kunna befinnas erforderliga. Därutöver har jag, herr talman, icke något yrkande.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Det finns ingen anledning från utskottets sida att diskutera detaljerna med motionären. Det är ju så, att utskottet understryker de synpunkter, som här framhållits. Vi ha kommit till avslagsyrkandet på motionen just på de skäl, som motionären själv framhållit, nämligen att samtidigt som motionen väcktes frambars det en interpellation, vid vars besvarande vi fingo del av att finansministern redan följer detta ärende med uppmärksamhet och har varit i viss förbindelse med försäkringsbolagen. Utskottet har därtill — en sak, som också motionären erkände — ansett sig böra stryka under, att om dessa åtgärder icke skulle visa sig tillfyllest för ernående av ett tillfredsställande resultat, så bör Kungl. Maj:t ägna frågan all den uppmärksamhet, som är erforderlig för att ett förslag skall kunna framläggas, och att man icke är benägen att låta de tendenser, som visat sig på här ifrågakvarande område, allt fortfarande få göra sig gällande.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr **Lundell**: Herr talman! Till vad utskottets talesman, herr Olsson i Gävle, nyss anförde skulle jag vilja foga några ord. Såvitt jag kunde finna avgav motionären i början av sitt anförande en nöjdförklaring så att säga med utskottets betänkande. I fortsättningen av sitt anförande visade han emellertid i en längre utläggning att han vara ganska missnöjd.

Det förefaller mig som om han i förevarande ärende förbisett en omständighet av stor principiell vikt. Det förhåller sig ju ändå så här i landet, att det finns en hel del människor, som icke äro tjänstemän, som ha andra yrken än tjänstemannens och som skaffa fram de nyttigheter, av vilka även tjänstemännen leva. Hur skola nu dessa människor, som icke äro tjänstemän, kunna livnära sig när de bli gamla, när de icke längre kunna stå i spetsen för sina företag eller driva sina jordbruk! Föreställer sig motionären, att de skola vara hänvisade till den allmänna folkpensionen, eller anser motionären det rimligt att de på något sätt få lov att pensionera sig själva? Skola de pensionera sig själva, får väl detta gå till på det sättet att de betala pensionsavgifter till vissa belopp under den tid de äro i den arbetskraftiga åldern för att uppbära amorteringen av detta sålunda samlade kapital, när de lämnat denna ålder. Det är väl detta som i stort sett skett i de fall, som motionären så ivrigt påtalat, fastän han tycker att i några fall betalats in för stora belopp. Det kan ju hända att en rörelseidkare, när han skall pensionera sig själv, finner lämpligast att icke betala in precis lika stora belopp varje år utan större belopp ju större överskott hans rörelse visar och ibland mindre, ja, kanske ingenting alls. Av grunder, som jag tycker äro ganska naturliga, kunna då uppkomma just sådana förhållanden, som motionären här med så stort eftertryck påtalat.

Jag tycker att motionären med vad han sade sköt mycket över målet. Skulle man betrakta dem, som äro tjänstemän, på samma sätt som motionären synes vilja göra med dem som icke äro tjänstemän, vore det rimligt, att den del av deras lön, som icke utbetalas direkt utan som utgör pensionsavgifter så att

Begränsning av rätten till avdrag enligt skattelagstiftningen för avgift till viss pensionsförsäkring. (Forts.)

säga för vederbörandes framtida pension, påföres särskild skatt under vederbörandes arbetskraftiga år utöver den ordinarie inkomstskatten. Därigenom skulle man vinna ett likformigt förfarande för olika pensionärer. Den pension, som staten betalar under en befattningshavares senare levnadsår, utgör ju icke något slags lön för tjänster, som vederbörande då gör staten, utan är en lön för arbete, som vederbörande utfört under sin arbetskraftiga ålder, alltså före pensionsåldern. — Den delen av lönen blir ju nu icke beskattad under den tid han arbetar, och detsamma bör väl då vara förhållandet med en icke tjänstemans pensionsavgifter.

Jag har, herr talman, icke något yrkande.

Herr Witzell: Herr talman! Jag vill bara säga till herr Lundell, att om han följt mitt anförande skulle han ha lagt märke till att jag sade: Om det medgivna avdraget vore maximerat till skäligt belopp, vore därom ingenting att säga. — Således har jag erkänt det berättigade i att ett sådant avdrag finns. Men jag anser, att det bör maximeras till skäligt belopp. Jag kan icke anse det skäligt, då beloppet rör sig, såsom i det exempel jag dragit fram i motionen, om ett avdrag på 37,000 kronor om året.

Herr Lundell: Herr talman! Må så vara, att maximeringen skall ske till skäligt belopp, men man får också tänka på det antal år, varunder dessa 37,000 kronor inbetalas och hur stor pension dessa pengar ge rent matematiskt sett. Det kan ju hända att en person, som betalar in 37,000 kronor under 5 eller 10 år, icke får större pension än en statstjänsteman i någon av de högre graderna. Under sådana förhållanden får man nog räkna ganska ordentligt på denna maximering för att se om den bör ske på det belopp, som årligen inbetalas, eller på det belopp, som inbetalas sammanlagt för en och samma person under hans arbetskraftiga ålder, eller på det pensionsbelopp, som vederbörande får till sig utbetalat från 65 års ålder eller vilken pensionsålder man nu tänker sig. För min del tror jag, att detta sista sätt är det mest hållbara.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14.

Mera likformig beskattning av lotterivinster.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 16, i anledning av väckt motion om utredning angående en mera likformig beskattning av lotterivinster.

Utskottets hemställan föredrogs. Härefter yttrade:

Herr Lundell: Herr talman! Vid detta betänkande finns fogad en reservation, som på grund av typografiska skäl kommit litet i skymundan. Betänkandet har föranletts av en motion i första kammaren av herr Velander.

Herr Velander påtalar i sin motion en olikformighet i gällande bestämmelser rörande beskattningen av lotterivinster. Han ställer emot varandra två exempel. Det ena är att en person på vanligt lotteri vinner en av de större vinster, låt mig säga ett möblemang, en bil, en segelbåt, ett eget hem eller ett antal premieobligationer. Dessa senare äro ju numera inga ovanliga vinster. Sådana vinster skola tagas upp i den självdeklaration, som vederbörande har att avge till påföljande taxering, under rubriken »tillfällig förvärvsverksamhet», och räknas med i underlaget för vederbörandes statliga inkomst- och förmögen-

Mera likformig beskattning av lotterivinster. (Forts.)

hetskatt samt övriga skatter å inkomst. Detta gäller om vinsterna sammanlagt överstiga 100 kronors värde. Statsskatterna kunna ju gå till 20 å 30 procent av inkomsten eller mera och göra väl så i regel, när det är fråga om stora vinster. Skatterna till kommun, landsting och väghållningsdistrikt brukar man räkna med gå till i genomsnitt 14 procent av inkomsten. Vederbörande kommer sålunda upp till en sammanlagd skatt på 35 å 45 procent å den vinst han fått.

Det andra fallet gäller en person som vunnit på penninglotteri eller vid dragning på premieobligationer. Härvidlag finns det ju en särskild författning, som säger att vid vinstens utbetalande skall avdragas i skatt 10 procent av vinsten. Därmed är saken avklarad i skattehänseende. Vederbörande påföres sålunda varken vidare statsskatt eller kommunalskatt för vinsten. I ena fallet blir alltså skatten 35 å 45 procent, ja, mycket mera om det är fråga om mycket stora vinster, och i det andra fallet stannar skatten vid 10 procent.

Det är denna olikformighet som påtalas i motionen, och det är ju klart att denna olikformighet måste anses olämplig. Utskottet har också påtalat den samma, men utskottet drar icke den konsekvensen av sitt resonemang att olikformigheten bör tagas bort. Utskottet fäster sig sålunda endast vid de vinster, som bestå av premieobligationer eller andra värdehandlingar. Mitt i motiveringen på sid. 8 säger utskottet sålunda, att utskottet finner »skäl tala för sådan ändring av gällande bestämmelser, att vinster i form av premieobligationer eller därmed jämställda värdehandlingar böra underkastas beskattning efter i huvudsak samma regler som nu gälla i fråga om vinster i penninglotterier». — Men andra vinster, till exempel ett eget hem värt 20,000 kronor, tycker utskottet icke böra behandlas på samma sätt. Utskottet flyttar alltså endast en olikformighet som nu finns från ett ställe till ett annat. Hittills har gränsen gått mellan vinster i penninglotterier och å premieobligationer samt vinster i andra lotterier. Utskottet flyttar endast gränsen till mitt ibland vinsterna i andra lotterier och för där till den bästa kategorien sådana vinster, som bestå i premieobligationer och andra värdehandlingar. Jag kan icke finna, att detta är någon principiell förbättring utan endast ett flyttande av en ojämnhet från ett ställe till ett annat.

En person, som vinner ett eget hem, värt 20,000 kronor, har väl för övrigt större besvär att komma ut med en skatt på 35, 40 eller 45 procent av vinstens värde än en person, som vinner premieobligationer till samma belopp. Utskottet säger emellertid härom: »De vinster, varom nu är fråga, torde emellertid i regel icke uppgå till några mera betydande belopp, och den nuvarande ordningen i fråga om beskattningen av dessa vinster torde därför icke vålla de skattskyldiga samma olägenheter som beträffande sådana vinster, som utgöras av premieobligationer.» Jag tycker att det förhåller sig ungefär tvärtom, nämligen att en person, som vinner premieobligationer, har lättare att betala skatten, genom att han kan sälja några stycken av dem, än en person, som vinner ett eget hem, kan göra, ty denne är ju nödsakad att sälja allt eller att inteckna, om han icke förut har tillräckligt med kontanter att betala skatten.

Det är synpunkter av denna art som gjort, att den reservation avgivits, som tecknats av herrar Bengtsson och Velanders i första kammaren och av mig i denna. Vi kunna icke finna att det är förnuftigt, att en ojämnhet i beskattningen avlägsnas på det sätt som utskottet föreslagit, vilket ju endast betyder, att man endast flyttar den från ett ställe till ett annat.

Herr talman! Jag har icke något yrkande. Jag har nämligen den erfarenheten att, även om många här i kammaren skulle hysa precis samma uppfattning som jag, sedan de tänkt igenom frågan, så komma de vid voteringen att ta sitt förstånd under trons lydno och rösta med utskottsmajoriteten.

Mera likformig beskattning av lotterivinster. (Forts.)

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag är i hög grad förvånad över den tolkningskonst, som herr Lundell nyss gav prov på. Hade han varit med och deltaljbehandlat detta ärende i utskottet, föreställer jag mig att han icke skulle ha tolkat utskottsbetänkandet på det sätt han nu gjorde.

Jag skulle för min del vilja säga, att i sak råder det icke några delade meningar mellan utskottsmajoriteten och de tre reservanterna. Dessa ha ju icke heller besvärat sig med något yrkande. Endast rent praktiska skäl ha föranlett utskottet att tudela denna fråga. Genom den sandströmska utredningen ligger hela frågan om lotterivinsternas beskattning redan hos Kungl. Maj:t. Utskottet har emellertid ansett uppenbart, att härvidlag måste någonting göras, och det är snabbt. Utskottet har sålunda förmenat, att man borde skilja ut premieobligationer och andra värdehandlingar och behandla dem särskilt och snabbt. Det är icke minst därför som utskottet skrivit, att man i det sammanhanget även bör taga under omprövning frågan om vid beskattningen av lotterivinsterna den nuvarande skatteprocenten är väl avvägd. Som vi ju veta har denna skattesats stått kvar vid de 10 procenten ända sedan förordningen om särskild skatt å vissa lotterivinster kom till 1928, medan såväl de statliga som de kommunala skatterna under senare år pressats i höjden.

Det är därför att utskottet vill ha denna fråga snabbt avgjord som denna tudelning skett. De frågor åter, som röra beskattningen av vinster i varulotterier, anser utskottet däremot kunna vänta därför att de icke äro så viktiga utan kunna tagas upp till prövning i samband med prövningen av herr Sandströms förslag om beskattningen av lotterivinster. Vi ha nämligen den uppfattningen, att det är lätt att skilja ut värdepapperen och obligationerna för sig. Det kan gälla premieobligationer eller försvarsobligationer; de senare komma väl att spela en ganska stor roll i kommande varulotterier. Det är relativt lätt att skilja ut detta och ordna den saken. Det skulle bli svårare och komma att fördröja det hela, om man skulle följa herr Lundells linje i detta avseende och även gå in i undersökning av alla andra varuvinster: kaffeserviser, cyklar och allt vad det kan vara. Vi vilja låta det vänta, ty vi anse det vara betydelselösare ting i detta sammanhang. Utskottets ståndpunktstagande är således förestavat av rent praktiska skäl, inte av att utskottet vill ha kvar det nuvarande tillståndet. Genom att bryta loss värdepapperen och premieobligationerna avser utskottet att erhålla ett snabbt beslut och därigenom även påskynda en lösning i dess helhet av frågan om beskattningen av vinster i varulotterier.

Med anförande av dessa synpunkter och med fullkomligt underkännande av den tolkning herr Lundell har givit av vad utskottet syftar till hemställer jag om bifall till utskottets hemställan.

Herr Lundell: Herr talman! Det är ju så, att man får döma ett utskott efter vad det skriver och inte efter vad det möjligen tänker. Jag har varit närvarande vid behandlingen i plenum, fastän jag på grund av ett missförstånd icke var närvarande i avdelningen, som behandlade det först, och jag hörde fullt tillräckligt vid behandlingen i plenum — det var inte så liten debatt om saken där. Jag vet därför precis, hur herr Olsson och andra herrar, tillhörande utskottsmajoriteten, se saken. Faktum är ju i alla fall, att utskottet hänskjuter den ena saken till Kungl. Maj:t för utredning, medan den andra saken är så pass stor, såsom herr Olsson säger, att man inte vågar hänskjuta den till Kungl. Maj:t för utredning i samma ordning.

Skulle det vara någon mening med detta snabbare avgörande av den ena saken, kunde ju utskottet tagit sig för att skriva lagtext själv beträffande vinster, bestående av premieobligationer och andra värdehandlingar. Det är ju dock så, att det är bevillningsutskottet som egentligen skall göra upp för-

Mera likformig beskattning av lotterivinster. (Forts.)

slag till beskattning. Det har ju sedan gammalt ansetts vara riksdagens sak att bestämma i sådana frågor; till skillnad från andra frågor, som skola avgöras i annan ordning. När man nu icke har vågat sig på ens en sådan enkel sak som att klara upp frågan om beskattningen av sådana vinster, som utgöras av premieobligationer och andra värdehandlingar, utan har hänskjutit den till Kungl. Maj:t, kunde man nog ha tagit det modet till sig att hänskjuta även frågan om beskattningen av övriga vinster i varulotterier till Kungl. Maj:t att avgöras i samma ordning och inte långsammare. Det gäller ju ungefär likadana problem, när det är fråga om att avgöra, hur man skall beskatta ett eget hem eller en villa, som upptagits i vinstplanen till ett värde, och kanske har ett taxeringsvärde, som skiljer sig något från det i vinstplanen angivna värdet — kanske det finns andra sätt att värdera det också — som när det är fråga om en vinst bestående av premieobligationer eller andra värdehandlingar. I det senare fallet skall ju också avgöras till vilket värde vinsten skall upptagas, om den skall upptagas till sitt nominella värde eller till sitt börsvärde, eller om den skall upptagas till något annat värde, och vilken dag som skall vara avgörande för värdebestämningen: när dragningen sker eller när vederbörande tager ut vinsten eller vid årets slut eller någon annan dag. Det är samma sak eller mycket likartade saker som skola avgöras i båda fallen. Jag tror, att det kommer att väcka icke så liten undran bland sådana som råka ut för denna ojämnhet, om Kungl. Maj:t nu skulle följa utskottets pekpinne och taga den ena saken först och den andra sedan. Jag skulle nästan tro, att Kungl. Maj:t här går utskottet i förväg och tager båda sakerna på en gång, även om utskottets majoritet tror, att detta överstiger Kungl. Maj:ts förmåga. Jag har intet särskilt yrkande.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Det tjänar kanske inte mycket till att byta ord med herr Lundell i detta spörsmål. Annars borde han ju ha varit underkunnig om att man på avdelningen var inne på linjen att göra ändringarna på en gång, men att den inte visade sig framkomlig.

Vad sedan beträffar spörsmålet när frågan skall komma tillbaka till riksdagen, så ha vi gjort tudelningen därför att vi vilja ha förslag i den delen av saken framlagt för riksdagen redan i år. Herr Lundell bör kanske göra klart för sig, att när man kommer in på frågan om de egentliga varorna i lotterier, så är det en mångfald av spörsmål som möta: vem som skall erlägga skatten, var den skall uttagas m. m. Det är vidare inte omöjligt, att respektive vinstplaner i eventuella varulotterier komma att mera närma sig det verkliga värdet, om man lägger om beskattningen. Nu ligger hela frågan hos Kungl. Maj:t. Vi skicka således inte dit en särskild del och undantaga en annan del. Hela frågan ligger där genom den sandströmska utredningen, men vi ha ansett, att den del av frågan som gäller premieobligationerna och värdepapperen bör tagas först, och i den delen vill riksdagen ha förslag framlagt snarast och om möjligt redan i år. Det är hela saken, alltså endast en praktisk anordning. Det är således inte en tvist om hur man egentligen skall gå till väga i fråga om vinster i varulotterier.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 15.

Föredrogs vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 17, i anledning av väckta motioner om skattefrihet för vissa gåvor till luftvärnet, luftskyddet och hemvärnet; och

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 212 angående reglering av sockernäringen i riket, såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.; och

nr 34, i anledning av väckt motion om införande av obligatorisk brandordning i rikets kommuner.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden och utlåtanden hemställt.

§ 16.

Ändring i vissa delar av krigsfamiljebidragsförordningen m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 17 april 1940 (nr 223) om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordningen) m. m. dels ock motioner i ämnet.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Senander**: Herr talman! Då man tager del av det förslag till höjning av familjebidragen till de värnpliktiga som nu behandlas, måste man konstatera, att detsamma utgör ett värdigt led i den svenska krispolitiken. Liksom alla andra krisåtgärder är förslaget uppgjort efter den bekanta mallen »bördornas fördelning», vilken bara är en vacker maskering för strävandena att låta de arbetande massorna bära praktiskt taget hela krisbördan. Faktiskt hade vi emellertid väntat, att de beredskapsinkallade skulle behandlas något annorlunda än vad nu sker. Det har pratats så mycket vackra saker om de beredskapsinkallade. Beredskapsmannen har fått figurera på grant utstyrda affischer om försvarslänet. På den ena bilden har det stått: »Han gör sin plikt. Har du gjort din?» På en annan har man sett en rörande bild av beredskapsmannen, som lyfter upp sin lilla blonda flickunge, med vilken bild man tydligt velat illustrera det svenska försvarets betydelse för familjelyckan. Inte mindre vackert har man talat om »dem där hemma», d. v. s. de beredskapsinkallades familjer, och deras offer till försvaret. Alltsammans har varit så riktigt och sant, att man knappast skulle kunna föreställa sig, att det inte var allvarligt menat. Det visar sig emellertid, att då det gäller att sätta handling bakom de vackra orden det i dessa fall som i de flesta andra är något annorlunda.

Det är ett känt faktum, att familjebidragen redan från början voro absolut otillräckliga för att ge ens en knapphändig försörjning åt de inkallades familjer, och sedan dyrtiden satt in på allvar, är det ett lika orubbligt faktum, att det råder bitter nöd — det ligger ingen överdrift i detta uttryck — i många beredskapsinkallades hem. Socialstyrelsen erkänner också i sitt yttrande i frågan, att skälen till en förbättring av familjebidragen äro så mycket starkare, »som dessa bidrag redan från början i många fall tedde sig väl snävt tillmätta för beredande av en någorlunda tillräcklig försörjning för de värnpliktigas familjer». Jag föreställer mig, att kraftigare kan inte gärna en kungl. styrelse yttra sig om behovet av en ordentlig förbättring av en statlig hjälpåtgärd. Det är bara beklagligt, att socialstyrelsen trots detta kraftiga konstaterande av det prekära läget för de inkallades familjer i samma andedrag kommer fram med en sak, som står i överensstämmelse med den numera flitigt använda parollen, att alla måste bära bördorna. Socialstyrelsen ytt-

Ändring i vissa delar av krigsfamiljebidragsförordningen m. m. (Forts.)
rar nämligen: »Det må nämligen beaktas, att de värnpliktigas familjer lika litet som övriga medborgare bära kunna hävda någon rätt till full kompen- sation för den inträdda prisstegringen.» Detta tal om att alla måste bära bör- dor har så till leda missbrukats, att det nu inte längre finns någon som tager det som annat än ett dåligt skämt. Verkligheten har nämligen visat någonting helt annat än vad som uttryckes i denna paroll. Det är nämligen uppenbart för det stora flertalet, inte minst i belysning av de stora vinsterna för bola- gen, att de rika bära inga bördor. Men det är klart, att de beredskapsinkalla- des familjer få bära sin dryga del av krisbördan. När man exempelvis vet, att en beredskapsinkallad med hustru och barn har i Stockholm 22 kronor 5 öre i familjebidrag jämte givetvis hyresbidrag, måste man ställa frågan, hur det egentligen är möjligt för dessa familjer att uppehålla livet.

Vi ha gjort en rundfråga till beredskapsinkallade och hört oss för om deras möjligheter att existera, och det är sannerligen bedrövliga bilder, som man får av tillståndet bland de beredskapsinkallade, som ju i farans stund äro kallade att riskera livet för landets försvar. En av dem berättade exempel- vis, att familjens värdesaker såsom vigselringar, en klocka och en hel del annat måst gå till pantbanken. Senare har han också låtit kostymen och över- rocken gå samma väg för att överhuvud taget kunna trygga existensen för sin familj, och man förstår ju vad det måste betyda för vad man kallar den mo- raliska beredskapen bland dessa, som inkallats till militärtjänstgöring. Man förstår vad det betyder för dessa, då de befinna sig ute för att bevaka landets kuster och gränser, om de ha känslan av att deras hemmavarande familjer fak- tiskt lida bitter nöd. Det exempel, som jag här har dragit fram, är, såsom var och en förstår, inte något isolerat eller extremt exempel, utan det är faktiskt ett litet stickprov på hur det är och måste vara i de flesta beredskapsinkalla- des hem. Det finns nämligen ingen möjlighet att existera på vad staten ger i familjebidrag, och vi finna det vara på hög tid, att staten ger ett verkligt över- tygande bevis för att allt vad man sagt i propagandan om mannen i ledet och hans avgörande betydelse för landets försvar verkligen har någon djupare me- ning. Det bör göras slut på de beredskapsinkallades beroende av välgörenhet och fattigvård. I och för sig skulle jag vara den siste att klandra dem som söka hjälpa de inkallades familjer genom mjölkspanningsinsamlingar och dylikt. Men det måste betecknas som förkastligt, att staten åsidosätter sina skyldig- heter mot dessa män, som — såsom ju uttrycket heter — stå på vakt för lan- dets säkerhet, och överlämnar åt privat välgörenhet att söka täcka de brister som därigenom uppstå.

Vi ha ju från vårt håll, herr talman, ingivit en motion, som innebär krav på en större höjning av familjebidragen än vad som nu föreslås. Det rör sig emellertid om ett mycket rimligt krav, och vi finna det vara beklämmande, att utskottet icke velat gå med på ens detta förslag, som i huvudsak endast går ut på att vidmakthålla köpkraften av familjebidragen. Trots att det, i det läge frågan nu har, icke finns några större utsikter för att vinna bifall till motionen, vill jag i alla fall yrka bifall till densamma.

Fröken **Hesselgren**: Herr talman! Man kan nog säga, att utskottet har mycket allvarligt funderat på vilka möjligheter det skulle kunna finnas att ytterligare hjälpa de utkallade. Utskottet har också tagit upp arbetsmarknads- kommissionens förslag, som går ut på en liten ytterligare höjning utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Däremot har utskottet icke ansett sig utan vidare kunna gå med på det förslag, som har framställts av de enskilda motionärer- na, bakom vilket inga som helst uträkningar finnas om vad det blir för kost- nad för staten o. s. v. Här har ju Kungl. Maj:t framlagt en proposition, som

Ändring i vissa delar av krigsfamiljebidragsförordningen m. m. (Forts.)
 beviljar en hel del lättnader av olika slag för de utkallade. Man har därför ansett, att man först bör pröva den saken. Jag har själv väckt en motion, som syftar till en något större utvidgning av möjligheterna att hjälpa de utkallade. Tack vare en hänvisning till den passus i propositionen, som ger en möjlighet att handla efter råd och lägenhet så att säga, och som finns i § 28, enligt vilken man i verkligt ömmande fall kan gå något utöver de allmänna bestämmelserna, har jag för min del ansett mig kunna vara nöjd med resultatet av motionen. Jag vill även påpeka, att det någon av de senaste dagarna avlämnats en ny proposition, som möjliggör hjälp i extra fall. Om jag sett rätt, föreslås i den propositionen tre miljoner kronor till hjälp åt de inkallades familjer. Avsikten härmed är väl, att man skulle kunna lämna hjälp i sådana ömmande fall, som den föregående ärade talaren nämnde, då »vigselringarna måst pantsättas». Det är just i sådana fall, som de utkallade skulle kunna få hjälp av rikskommittén, vars verksamhet enligt propositionen skulle övertagas av arbetsmarknadskommissionen. Jag tror, att man kan säga, att man i vårt land verkligen är inställd på att så mycket som möjligt se till att icke de utkallade och deras familjer bli lidande. Vi ha här i riksdagen oupphörligt uppe förslag om att försöka hjälpa dem. Än gäller det utbildning, än gäller det den ena eller den andra hjälpformen. Med den proposition, som här lagts fram, har ånyo tagits ett steg för att försöka hjälpa. Jag kan således icke inse, att vi ha något annat att göra än att bifalla utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionen II: 268 av herr Senander m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17.

*Utvidgad
vanhävdslag-
stiftning.*

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckta motioner rörande utvidgad vanhävdslagstiftning m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft sju inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 109 av herr *Nisser* och nr 164 av herr *Holstenson m. fl.* samt motionerna i andra kammaren nr 10 av herr *Åqvist*, nr 11 av herr *Pettersson* i Hällbacken *m. fl.*, nr 146 av herr *Janson* i Frändesta *m. fl.*, nr 148 av herr *Andersson* i Södergård *m. fl.* och nr 215 av herrar *Hedlund* i Häste och *Larsson* i Karlstad.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 164, II: 10, II: 11, II: 146 och II: 148, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa skyndsamt utredning angående en provisorisk lagstiftning mot vanhävd med giltighet till vidare under nu rådande krisförhållanden, därvid de i utskottets motivering angivna synpunkterna borde beaktas, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

B. att motionerna I: 164, II: 10, II: 11, II: 146 och II: 148, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

C. att motionerna I: 109 och II: 215 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Den av utskottet här ifrågasatta lagstiftningen syftar till att förhindra, att jordbruket vanhävdas. Århundraden igenom ha jordbrukarna liksom andra näringsidkare för sitt uppehälle varit beroende av sitt arbete. Varför skall man nu misstro just jordbrukarna och stifta en särskild lag i stället för att lita på deras yrkesambition? För övrigt ha vi ju redan förfoganderättslagen, som i propositionen nr 231 föreslås till fortsatt giltighet. Det är alldeles tillräckligt med denna lag. Det finnes andra faktorer, som ha mycket större betydelse än dylik tvångslagstiftning. Riksdagen har under flera år och även detta år anslagit medel till landsbygdens elektrifiering. Elektrifieringen har en ofantlig betydelse, för underlättande av arbete med skötseln av djuren och mjölkningen o. dyl. Vidare är det av stor vikt att underlätta utvecklingen på det tekniska området. Jag syftar på den maskinella utrustningen. Goda maskiner ge ju jordbrukarna bättre möjligheter att effektivt utnyttja jorden. För närvarande äro jordbruksmaskinerna alltför dyrbara för jordbrukarna, och många av jordbrukarna få försöka slå sig fram utan dem så gott de kunna.

Vi få göra klart för oss, att utövarna av denna näringsgren likaväl som andra näringsidkare äro beroende av sitt yrke för livsuppehållet. Den som inte sköter jorden på det sätt han skall, får själv lida därav. Ser man på utvecklingen genom tiderna, har det snarast varit en klagan över att jordbrukarna producerat för mycket. Varför skall det då vara nödvändigt att nu tillgripa en tvångslagstiftning? Utskottet säger självt, att det är mycket ovanligt att vanhävd förekommer. Och när vi redan ha förfoganderättslagen, förstår jag inte att den ifrågasatta lagen skulle vara behövlig.

Jag skall tillåta mig att anföra ett exempel från min hemtrakt. Det har just nu varit fråga om att inköpa utsäde. Då upplyses det, att det inte finns vare sig havre eller blandsäd att köpa utan endast vårvete. Det finnes alltså på produktionen inverkan faktorer, över vilka jordbrukarna inte kunna råda.

Varför skall man inte i detta fall liksom andra kunna gå fram den vägen, att man genom upplysningsverksamhet och ekonomiskt stöd söker få fram bästa möjliga resultat? Som gammal jordbrukare uppfattar jag den tillämnade lagstiftningen som ett hårt slag mot jordbruket. Den som har många års erfarenhet som jordbrukare vet, att de svenska jordbrukarna göra sitt allra bästa med de möjligheter som stå till buds.

En viktig fråga är tillgången på arbetskraft. De föreliggande avtalen mellan lantarbetarna och arbetsgivarna tillförsäkra inte arbetarna sådana löner, att arbetet blir lockande. Åtminstone i min hemtrakt har en jordbrukare ingen möjlighet att med nuvarande löneförhållanden få någon hjälp till skötseln av kreaturen. Särskilt för mindre gårdar. Resultatet blir, att de få reda sig själva. Landsbygden avfolkas mer och mer. Det har till och med inträffat, att jordbruk blivit utan kvinnlig arbetskraft och männen få reda sig själva. Att under dessa förhållanden stifta en tvångslag, som skulle göra vissa jordbrukare till lagbrytare, förefaller vara väl hårt.

Det synes mig alltså med fog kunna ifrågasättas, huruvida vår stora jordbrukarkår bör påläggas en lagstiftning som den här föreslagna. Det ligger i jordbrukarnas likaväl som andra näringsidkares intresse att göra sitt allra bästa. Jag tror att jag utan överdrift kan säga, att jordbrukarna äro i lika hög grad som vilka andra företagare som helst besjälade av en önskan att efter bästa förmåga bidraga till landets försörjning. Under sådana förhållanden kan jag inte förstå, att riksdagen skulle vilja ta ett sådant steg att den inför en tvångslagstiftning. En utredning kan ju vara en sak för sig. Men

Utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

att stifta en vanhävdslag emot jordbrukarkåren förefaller mig väl hårt. Befolkningen på landsbygden avflyttar och leden glesna, medan städerna överbefolkas och drabbas av arbetslöshet. Många gånger få hustrurna hålla i tömmarna och köra hästarna, när det gäller att harva och reda till vårsådden. Så skedde förra våren och det har skett även i vår.

Jag betvivlar verkligen, att det kan vara till jordbrukets fromma, att man går fram på det sättet att man gång på gång med hård hand söker klämma till jordbruksnäringen. Följden blir att landsbygden mer och mer avfolkas. Och att detta kan vara gynnsamt för utvecklingen på jordbrukets område tvivlar åtminstone jag på. Det har under de senaste årtiondena varit en storartad utveckling inom jordbruket. Skördarna ha ökat år från år. Man har lagt ned mycket arbete på dikning och annat. Ni kunna vara säkra på att jordbrukarna önska fortsätta med detta. Men om man nu inte tror på dem utan stiftar tvångslagar och sätter till fogdar över dem, då blir det för hårt att arbeta som jordbrukare.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på detta förslag. Den förfogande-rättslag, som snart skall förlängas, bör vara tillräcklig. Med den kunna vi bemästra de få fall av vanhävd som förekomma. Vi böra inte tvivla på jordbrukarnas ärliga vilja att göra sitt allra bästa.

Under detta anförande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Jag hade trott, att det i denna fråga skulle bli en enhällig kammare liksom det varit ett enhälligt utskott. Till min överraskning finner jag emellertid, att en representant för jordbrukarna yrkar avslag på det förslag, som utskottet framlagt. När jag hörde herr Hanssons i Skediga anförande, tänkte jag i mitt stilla sinne, att han måtte icke ha läst utskottets utlåtande med dess historik och alla de remissvar, som inkommit från olika delar av landet. Jag tror, att herr Hansson är en jordbrukare, som ivrar för jordbruksnäringen och som förstår det läge, vari vi nu befinna oss. Men jag har mycket svårt att förstå hans resonemang, då han talar om överproduktion av jordbruksprodukter och i detta nästan vill inlägga, att det är en viss reson i att jorden vanhävdas. I annat sammanhang har herr Hansson ivrat för att myrmarker o. dyl. skola uppodlas. Jag har verkligen svårt att följa med i galoppen, herr Hansson. Herr Hansson talar i ett sammanhang om att det i år är brist på utsäde. Hur skall det bli med jordbruket nästa år, herr Hansson, om sommaren kommer att bli likadan som förra året, med delvis missväxt, och hur skall det bli med folkförsörjningen? Vad skola de verkliga jordbrukarna, som ivra för att den svenska jorden om möjligt hålles i hävd, tänka om en representant för jordbruket, som säger, att det icke föreligger något behov av en lagstiftning mot jobbare och vanhävare av jordbruk?

Herr Hansson, denna lag är icke riktad mot de verkliga jordbrukarna. Om herr Hansson läst utskottets utlåtande ordentligt, skulle han förstå, att lagen är riktad mot dem som vanhävda jorden, något som man icke får göra i dessa tider.

Jag skulle helst ha önskat, att det icke blivit någon debatt i denna fråga. Motionärerna äro överens om, att läget är ömtåligt. Men skulle det vara så, att herr Hansson blir bönhörd och riksdagen underlåter att vidtaga åtgärder mot dem som vanhävda jorden i nuvarande allvarliga tider, då är herr Hansson att gratulera. Jag tror dock icke, att han får någon av de riktiga svenska jordbrukarna på sin sida. De komma att fråga sig, hur det kan vara möjligt,

Utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

att en jordbrukets representant resonerar på detta sätt. Och de medborgare i landet, som icke äro jordbrukare, böra ha rätt att räkna med att den svenska jorden hävdas på sådant sätt, att den i största möjliga utsträckning bidrager till folkets försörjning.

Jag skall i detta sammanhang icke tala om flykten från landsbygden till städerna. Men jag vill bara tala om för herr Hansson, att i någon mån bidrager även vanhävden av jorden till flykten från landsbygden.

Vad utskottet här föreslår är, herr talman, en provisorisk lagstiftning. Utskottet har begärt, att det snarast möjligt skall framläggas förslag i ämnet. Vi ha inom utskottet varit fullständigt eniga om behovet av en dylik provisorisk lagstiftning, och vi hoppas, att propositionen skall komma redan under denna riksdag. Om riksdagen bifaller utskottets förslag, hoppas jag därför, att justitieministern icke skall töva med att framlägga lagförslaget, så att vi verkligen snarast möjligt få en lag, som ger oss möjligheter att ingripa mot dem som vanhävda den svenska jorden.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Janson** i Frändesta: Herr talman! Då det här föreligger ett enhälligt utskottsutlåtande, hade jag hoppats, att det icke skulle bli någon debatt. Efter herr Hanssons i Skediga anförande tvingas jag emellertid såsom motionär att några ögonblick taga kammarens tid i anspråk.

Herr Hansson talade om att den här tillämnade lagstiftningen skulle ha till ändamål att klämma till jordbruksnäringen, som jag tror han uttryckte sig, och att den visade, att man hyste misstro mot jordbrukarna. Jag tror säkert, att herr Hansson talar i bästa avsikt och att han anser sig vara en jordbrukarnas försvarsapostel här i kammaren. Men jag tror också, att han ordentligt missuppfattat hela saken. Då jag och några kammarkamrater i början av riksdagen väckte en motion i ämnet, var det av psykologiska skäl. Vi ansågo, att det av den anledningen borde göras någonting på detta område. Vi hade den uppfattningen, att det numera mycket sällan händer, att den svenska jorden vanhävdas. Men de få fall där detta förekommer äro tillräckliga för att hos det svenska folket framkalla en skev uppfattning om jordbruket och dess utöware. Dessa få människor, som av olika anledningar icke sköta sin jord, kunna åstadkomma, att stora konsumentgrupper få för sig, att jordbrukarna i gemen — eller i varje fall i större omfattning än som verkligen är fallet — icke äro kapabla att på ett tillfredsställande sätt sköta sitt yrke. Vi ansågo alltså, tydligen i motsats till herr Hansson, att den ifrågasatta lagstiftningen skulle vara till jordbrukets fromma.

Det fanns ytterligare ett skäl till att vi motionerade, och det var det, att samhället i sådana tider som dessa icke kan tolerera vanhävd av jorden, även om dylik vanhävd skulle vara sällsynt. Ur folkförsörjningssynpunkt kanske det icke har så stor betydelse. Men det är otillbörligt, att samhället i dessa tider skall tillåta, att människor, som ha förmånen att äga svensk jord, icke känna sitt ansvar och underlåta att taga vara på de möjligheter som finnas att odla jorden på ett ändamålsenligt sätt.

Avsikten med lagen är ju icke att åstadkomma någon inskränkning i den individuella rätten att sköta jorden. Det är icke heller meningen, att det skall bli någon slags övervakning, så att jordbrukarna skola arbeta under polisuppsikt. Utan meningen är att giva myndigheterna möjlighet att ingripa i de fall, då vanhävd anmäles eller på annat sätt kommer till deras kännedom. Denna möjlighet finnes icke med nuvarande lagstiftning. Herr Hansson talar om att man kan tillämpa förfoganderättslagen. Men vi motionärer ha ansett, att det icke är i jordbrukets intresse, att ingripanden ske i denna ordning. Förfo-

Utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

ganderättslagen är icke utformad så, att man verkligen vet, hur dylika ingripanden komma att verka. Det erfordras en mera genomtänkt lagstiftning på detta område för att jordbrukarna skola ha fullgoda garantier för att de komma att få även sin rätt tillgodosedd. I utskottsutlåtandet har ju ganska mycket diskuterats frågan om vanhävdsbegreppet. När man läser igenom utlåtandet, finner man, att det icke föreligger några särskilt stora svårigheter att definiera begreppet.

Jag har, herr talman, icke något yrkande utöver vad utskottet föreslagit, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hilding: Herr talman! Jag har såsom ledamot i en jordbrukskommission många gånger fått erfara, vilka små möjligheter vi ha med nu gällande lagstiftning i fråga om vanhävd. Jag har ofta skämts över att vi icke ha sådana lagbestämmelser, att vi kunna komma åt de jordbrukare, som icke sköta sin jord. Det finns jordbrukare, som sköta sitt yrke på ett sådant sätt att de icke äro värda att äga och värda svensk jord. Detta är särskilt upprörande i dessa tider, då samhället är så angeläget om att få fram så mycket produkter som möjligt. Vad utskottet här föreslår är det absolut minsta som kan ifrågakomma i det nuvarande läget. Jag skulle till och med önska att vi, när det en gång åter blir normala tider, få en ändring i den gällande uppsiktsslagen, så att man kan komma åt flera försumliga jordbrukare än vad nu är fallet. Både maximi- och minimigränsen borde ändras.

Jag är, herr talman, rent av upprörd över att det överhuvud taget skulle behöva bli debatt om denna fråga. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag, vilket, som jag nämnde, är det minsta som nu kan ifrågakomma.

Herr Lundell: Herr talman! Det var inte min avsikt att yttra mig i detta ärende, då här föreligger ett enhälligt utskottsutlåtande. När jag nu åhört de anföranden, som hållits av herrar Pettersson i Hällbacken och Janson i Frändesta och nu senast herr Hilding, anser jag mig emellertid skyldig att deklarerera, att jag trots de invändningar mot herr Hanssons i Skediga anförande som dessa talare gjort finner att det ligger åtskilligt förnuft i vad han yttrade. Man kan inte komma ifrån det olämpliga i att en näringsgren plockas ut och göres till föremål för en särskild behandling. Det ifrågasättes ju här i mer eller mindre skärpt form, att jordbruksnäringens utövare skulle ställas under särskild uppsikt. Denna uppsikt skulle gå ut på en kontinuerlig kontroll på att jordbrukaren producerade det mesta möjliga på sitt jordbruk. Det är denna tanke som ligger bakom det hela, och jag är tämligen säker på, att detta skulle bli resultatet om man fullföljer det här föreliggande utredningsförslaget.

Jag har inte sett något förslag om motsvarande åtgärder på andra områden. Om en person äger en fabrik, är han inte skyldig att producera det mesta möjliga av vad folkhushållet behöver, utan han anser sig vara oförhindrad att producera, när han tycker att det lönar sig, och låta bli att producera, när det inte lönar sig. Jag har inte heller sett någon föreskrift om att en person, som har inkomst av arbete eller tjänst, som det heter i taxeringsförordningen, skulle vara förpliktad att använda sin förmåga att producera, även om han finner att den lön man bjuder honom är otillräcklig. Han är oförhindrad att stå med armarna i kors, och han gör det också i stor utsträckning. Vi kunna ju tänka exempelvis på byggnadsarbetarna. Det behövs ofantligt många bostäder på landsbygden. Men man är inte hågad att bygga för det pris som jordbrukarna kunna betala, och så låter man bli. Men lantbrukarna vill man sätta i en särklass. En lantbrukare skall producera på villkor, som han inte

Utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

självt får bestämma, och om han underlåter detta, skall han drabbas av vissa åtgärder. Den som vill ha rättvisa och likartat fördelade förpliktelser kan inte acceptera en dylik olikhet.

Jag har ytterligare föranletts att framföra dessa synpunkter, då jag sett hur motioner av olika slag behandlats olika i utskottets utlåtande. Vissa motioner — de som stå redovisade under punkten B. — har man ansett hava blivit besvarade genom utskottets hemställan. De under punkten C. redovisade motionerna däremot hava ansetts icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd. Går man till motiveringen, finner man, att utskottet ställt dessa motioner på framtiden. Vad är det då som begäres i dessa motioner? Jo, i motionerna I: 109 och II: 215, vilka äro likalydande, har hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning i syfte att ernå sådan ändring i gällande lagstiftning om vanhävd att ekonomiskt motiverad rationalisering eller omläggning av driften på de av lagstiftningen omfattade jordbruksfastigheterna icke hindras». Detta har utskottet tydligen inte tyckt vara så angeläget. Men däremot har det ansetts angeläget att få en skarpt uppsikt över hela jordbruksnäringen.

Det är dock en sak, som alla jordbrukare måste ha för ögonen, nämligen att vi få se till att inga oskäliga och orättvisa fordringar påläggas jordbruket i jämförelse med andra näringar. Det är ju dock så, att jordbruksnäringen i vårt samhälle arbetat under sämre villkor än de flesta andra näringar. Är det någon som vill bestrida detta, ber jag att få fråga: Varför flyttar då folk ifrån jordbruket? Varför odlar man inte på en dålig åker vad man möjligtvis skulle kunna odla där? Ja, den närmaste förklaringen till detta är väl, att man inte får så mycket betalt för vad man i medeltal kan åstadkomma på denna åker, att man finner det lämpligt att t. ex. låta den växa igen med skog eller eventuellt plantera skog på densamma. Det är tvivelaktigt om en jordbrukare med den tilltänkta vanhävdslagstiftningen får göra en sådan sak, och jag föreställer mig, att skälet till att motionerna I: 109 och II: 215 framlagts till en del är, att man vill ha ett klart uttalande om att för den händelse ett intensivt jordbruk i vissa lägen inte bär sig, skall detta jordbruk få vara mera extensivt utan att därför bli föremål för anmärkningar enligt vanhävdslagen.

Herr Pettersson i Hällbacken sade nyss, att lagen inte är riktad mot verkliga jordbrukare utan mot vanhävddare och jobbare. Ja, det kan ju hända att den i första hand är riktad mot dessa kategorier. Det kan likväl ifrågasättas, om det icke, när denna lagstiftning på allvar börjar tillämpas, kommer att uppstå en rätt fast institution för uppsikt över jordbruksnäringen till skillnad från andra näringar.

Herr Pettersson i Hällbacken sade vidare, att de som inte driva jordbruk ha en fordran på landsbygden, att denna i nuvarande läge skall framställa livsmedel för befolkningens behov. Det är klart att en sådan fordran kan vara berättigad under nuvarande omständigheter, men, herr Pettersson i Hällbacken, ha dessa, som skola ha dessa livsmedel, obetingat rätt att själva stå med armarna i kors när de vilja? Det var även någon av de följande talarna — herr Janson i Frändesta eller herr Hilding — som var inne på samma talesätt, nämligen att man har obetingad rätt att fordra, att jordbrukarna framställa det mesta möjliga i nuvarande läge. En sådan rätt kan finnas, men då kan man ha motsvarande fordringar även på andra näringar och alla slag av arbetare. Skall det vara arbetsplikt på ett håll, skall det även vara det på andra.

Man kan naturligtvis påträffa vissa fall av vanhävd, som man kan finna upprörande och som man borde kunna göra någonting åt. Det kan emellertid

Utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

ifrågasättas, om dessa fall äro så talrika, att de ha någon som helst betydelse för landets försörjning — de utgöra säkerligen en försvinnande liten procent av vårt jordbruk. Jordbrukarna äro dock näringsidkare och ha en näringsidkares rörliga intellekt; de räkna i regel i alla fall med att om det lönar sig att framställa en viss produkt på en viss areal, så odla de denna produkt. De kunna till och med av ren yrkes stolthet framställa en produkt även när det icke lönar sig. Jag tror inte att det är jordbrukarna, som i första hand behöva sättas under uppsikt utan att detta kan gälla andra skikt i samhället.

Herr **Pettersson** i Hällbacken erhöll ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag måste med all respekt för herr Lundell konstatera, att jag måste tolka hans anförande så, att han inte känner till hur en lantbrukare reagerar mot en annan lantbrukare eller en icke lantbrukare, som vanhävdar sin jord.

Under de år jag varit i tillfälle att vara jordbrukskommissionens ordförande i ett län i mellersta Sverige har jag bland annat varit med om att jordbrukare kommit och beklagat sig över en granne, som vanhävdad sin jord, och sagt: Varför skall han ha sina skiften liggande mot mina åkrar utan att skörda dem och så ogräs på mina åkrar? Varför kunna ni inte göra någonting åt en sådan sak i riksdagen? — Jag skulle vilja visa dessa män till herrar Lundell och Hansson i Skediga. Så ter sig i verkligheten den rädsla, som man på jordbrukarhåll har för uppsikt över jordbruket.

Det är, herr Lundell, ingen fara för de jordbrukare, som sköta sin jord; det är mot jobbare och vanhävdare av jord, som denna lagstiftning skulle vara riktad.

Jag kan inte förstå herrarnas tänkesätt, när jag av edra anföranden kan utläsa, att ni anse, att nu erbjuder sig ett lägligt tillfälle att klämma till och lå betalt för jordbrukets produkter, därför att nu ha vi brist på livsmedel. Det är inte samhällsanda, som återspeglas i ett sådant anförande.

Jag anser, herr talman, att det framlagda förslaget är mycket viktigt och bör bifallas av riksdagen, och jag skulle mycket förvåna mig över de jordbrukare, som ställa sig på den ståndpunkten, att de yrka avslag på utskottets hemställan. Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Härefter anförde:

Herr **Liedberg**: Herr talman! Var och en har rätt att ha sin fria mening och sin fria talan här i kammaren, och det förmenar jag ingalunda herrar Hansson i Skediga och herr Lundell att ha.

Jag har begärt ordet därför att jag i egenskap av jordbrukare skulle tycka att det vore mycket tråkigt, om kammaren skulle ha fått den uppfattningen, att vad dessa talare anført skulle ge uttryck åt meningen hos jordbrukare i allmänhet i denna fråga. Herr Hansson i Skediga lade upp sin kritik mot utskottsutlåtandet på den bogen, att jordbrukarna i allmänhet skötte sin jord väl och att de i regel voro tvungna att göra detta av ren självbevarelsedrift. Även om så inte hade varit fallet, funnes den goda viljan hos dem i så hög grad, att en vanhävdslagstiftning vore, som han uttryckte det, ett hårt slag mot jordbrukarna och jordbruket.

Jag har mycket svårt att förstå detta resonemang. All lagstiftning som, i detta sammanhang i alla händelser, har diskuterats, har ju riktat sig mot *uppenbar vanvård* av jorden, och jag förstår inte, hur man över huvud taget kan motsätta sig åtgärder mot dylikt. Jag förstår inte, hur man kan jämställa en *jordbrukare* med folk, som inte sköter sin jord, därtill håller jag be-

Utvidgad vanhärdslagstiftning. (Forts.)

greppet jordbrukare alldeles för högt. Jag tycker att det snarare är angeläget för oss jordbrukare att bestämt säga ifrån, att vi icke erkänna dem som jordbrukare, som icke sköta sin jord utan vanvårda den. De höra inte till oss, och de få stå sitt kast. Det är icke jordbruket och jordbrukets utövare, som drabbas av den ifrågasatta lagstiftningen, utan det är sådana personer, som herr Pettersson i Hällbacken nyss omnämnde. Det är jobbare och för all del en och annan ansvarslös person, som inte förstår vilket ansvar det innebär att ha förvaltningen av den svenska jorden om hand. Det är ett mycket ringa antal det gäller. Herr Janson i Frändesta har redan framhållit, att den lagstiftning, som kan erfordras, givetvis har mycket flera psykologiska än reella skäl för sig. Det är icke någon avsevärd procent av vare sig den svenska jorden eller den svenska produktionen, som beröres av en sådan lagstiftning. Men det är i allmänhet och i synnerhet i tider som dessa alltför vidrigt att se, att jorden icke skötes som den skall.

Herr Lundell pläderade i denna fråga för de synpunkter, herr Hansson i Skediga framförde. Herr Lundell kan icke komma ifrån, säger han, att det finns åtskilliga goda skäl för den uppfattning, som hystes av herr Hansson i Skediga. Jag måste med all aktning för herr Lundells talekonst säga, att den bevisföring han använde fann åtminstone jag mycket svag. Han säger, att det är oriktigt med en särslagstiftning för jordbruket. Det förefaller, som om herr Lundell inte hade klart för sig, att jordbruket inte är ett objekt vilket som helst. Jordbruket är ett så mycket förnämligare objekt än mycket annat. En fabrik kan visserligen byggas upp, misskötas och läggas i ruiner igen. Det är en värdeförstörelse, som ingalunda är nyttig för folkhushållet. Men den kan kanske i vissa fall vara ofrånkomlig beroende på att det finns sådana företag, som den ena dagen kunna fylla en uppgift och nästa dag inte kunna fylla den längre, t. ex. om den tekniska utvecklingen har gjort ytterligare framsteg. Men jordbruket är icke ett sådant produktionsobjekt, att vanvård av detsamma endast drabbar ett års avkastning, vilket det närmast rör sig om när det gäller folkhushållet i dessa kristider. En sådan vanvård drabbar därtill ett värde, som är uppbyggt under generationer, ett värde, som är uppbyggt under den tid, då den svenska jorden stenbröts, odlades, kalkades, dränerades, och som i allra eminentaste grad hör till det arv, som vi tagit emot från fäder och som vi skola lämna efter oss till våra efterkommande. Det är ett arv av sådan beskaffenhet, att en jordbrukare bör med stolthet i stället för med motsatta känslor erfar, att jorden betraktas som en tillgång som också kan kräva sin särskilda lagstiftning. Den är icke ett värde vilket som helst, det är det förnämsta värde, som finnes här i landet, »til syvende og sidst».

Herr Lundell säger, att jordbrukarna tvingas att producera det mesta möjliga, och frågar, om det finnes t. ex. en fabrikant, som blir föremål för samma tvång. Är det inte så, att en fabrikant har rätt att ena dagen framställa sina produkter och andra dagen låta bli att göra det, om han inte finner det lämpligt? Var finnes den lagstiftning, som säger, att han inte får göra på det sättet, frågar herr Lundell. Nej, herr Lundell, den lagstiftningen finnes icke, och den kommer väl antagligen icke heller att finnas. Men det står inte skrivet vare sig i utskottsutlåtandet eller såvitt jag sett någon annanstans, att jordbruket heller *skall* producera det mesta möjliga.

Jag vet inte om herr Lundell läst utskottets utlåtande eller ej — det förefaller mig närmast som om han inte hade läst det. Har han gjort detta, så har han misstolkat detsamma. Jag förmodar att det i så fall varit omedvetet. Men jag skall be herr Lundell att observera vad utskottet säger på sid. 41 i sitt utlåtande om de krav, som kunna uppställas gentemot jordbruket. Det

Utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

heter där: »Vid utformandet av lagstiftningen måste givetvis uppmärksamhet ägnas däråt, att ingrepp icke får ske utan tvingande skäl. Ett spörsmål av central betydelse torde alltså vara bestämmande av vad som skall avses med vanhövd eller med andra ord hur långt vanvård av jordbruket skall hava fortskridit för att ett ingripande från det allmännas sida skall anses befogat. Vid bestämmandet av vanhävdsbegreppet måste självfallet beaktas, att brukarens berättigade krav på rörelsefrihet vid jordbrukets skötsel tillgodoses. Behörig hänsyn måste även tagas till de fall, då vanhövd förorsakats icke av brukarens liknöjdhet för jordens hävd utan av ekonomiska svårigheter, bristande tillgång på arbetskraft eller andra därmed jämförliga omständigheter.»

Vad återstår, ärade kammarledamöter, mot bakgrunden av detta utskottets utlåtande, av den svartmålning, som herr Lundell har åstadkommit? Jag måste i egenskap av medmotionär till herr Janson i Frändesta säga, att jag tycker att utskottet har tagit synnerligen förnuftigt på hela denna fråga i sitt förslag om utredning beträffande en provisorisk lagstiftning. Utskottet har ingalunda avvisat de tankar och önskemål, som äro framförda i motionerna nr 109 i första kammaren och nr 215 i andra kammaren, vilket herr Lundell nu beklagar sig över att utskottet skulle ha gjort. Samma önskemål äro framförda i herr Jansons i Frändesta motion nr 146. Jag kan icke förstå annat än att utskottet även därvidlag uttalar sig mycket välvilligt. Till upplysning för herr Lundell, som jag förmodar förr eller senare kommer att läsa utskottsutlåtandet, vill jag meddela, att detta uttalande återfinnes å sid. 42, andra stycket nedifrån, i utskottets utlåtande.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få ansluta mig till yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Westerdahl*.

Herr **Barnekow**: Herr talman! Efter herr Liedbergs anförande har jag icke mycket att tillägga, eftersom jag kan instämma i vad han sagt, men jag kan ändå icke underlåta att säga ett par ord till de båda herrar, som anse sig själva i dag föra jordbrukarnas talan, nämligen herrar Hansson i Skediga och Lundell.

Herr Lundell talade om huru denna vanhävdslagstiftning skulle te sig. Om herr Lundell hört den diskussion, som fördes inom utskottet, skulle han kanske funnit, att den saken icke varit främmande för utskottet heller. Vi ha diskuterat den mycket noga. För egen del får jag bekänna, att jag är övertygad om att det efter denna kris kommer tider, då det kan ligga till på ett helt annat sätt än det gör nu. Utskottet har emellertid endast föreslagit en kristidslagstiftning. Herr Lundell gjorde en jämförelse mellan jordbruket och andra yrken. Om herr Lundell vidhåller sitt uttalande, har han enligt mitt förmenande betagit sig all rätt till att i de diskussioner, som kunna komma i fråga rörande andra arbetsmöjligheter och andra yrken, göra några yrkanden eller komma med några påståenden. Den rätten vill jag icke betaga mig själv, och därför står jag under detta utlåtande.

När herr Hansson i Skediga talade om denna vanhävdslagstiftning såsom ett hårt slag för jordbruket, vill jag säga, att detta påstående redan blivit bemött, och jag tror mig därför icke behöva upprepa vad som sagts. Men ingen av de båda herrarna kan väl ändå förneka, att det faktiskt förekommit fall av vanhövd, och detta är en skam. Varför skola vi jordbrukare sticka under stolen därmed? Varför skola vi försöka skyla över något, som vi själva anse vara en skam, något som vi själva vilja utrota? Vi kunna aldrig vinna något för jordbrukets del på det sättet. Nej, låt oss erkänna, när jordbrukarna

Utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

fela, och låt oss försöka bota det! Jag skall liksom de båda herrar, som här stå tillsammans, herrar Hansson i Skediga och Lundell, med liv och själ gå in för att arbeta för jordbrukarnas intressen, men då skola vi också vara renhåriga och även erkänna, när vissa jordbrukare göra ett misstag. Skola vi gå in för de synpunkter, som herr Hansson i Skediga framhöll, så tror jag, att lantbrukarna här i Sverige i stor utsträckning kunna ha lust att önska: Gud bevare oss för våra vänner!

Herr **Andersson** i Södergård: Herr talman! Efter de båda sista talarnas anföranden hade det varit tämligen onödigt av mig att begära ordet i denna fråga, men eftersom jag framlagt en motion i ämnet, vill jag ändå yttra mig.

Då jag under de senaste åren under omfattande resor över hela vårt land varit i tillfälle att se icke ett fåtal utan många vanhävdade jordbruk — men i allmänhet ägda av icke-jordbrukare — vilka jordbruk under många år varit utsatta för vanhävd, utan att något ingripande skett, har jag kommit till den uppfattningen, att det i denna kristid är nödvändigt att skapa möjligheter för ett effektivare ingripande mot en sådan vanhävd. Om i något fall ett sådant effektivare ingripande kommer att drabba en jordbrukare, kan det icke hjälpas. Det får icke finnas något hinder för att åstadkomma en effektiv lagstiftning på detta område. Det är nämligen att märka, att det endast är den uppenbara och medvetna vanhävden, det här gäller att komma åt. Det är icke så, att man vill bestraffa ett ofullständigt brukande av en bondes gård, framtingat av dålig ekonomi eller andra svårigheter, utan det är det medvetna och uppenbara vanhävandet av jorden. Att en jordbrukare kan försvara detta är i högsta grad ofattligt för mig. Jag sätter, såsom herr Liedberg yttrade, jordbruket och dess utövande så pass högt, att jag anser, att var och en skulle sätta en ära i att göra sitt bästa möjliga för att i detta sitt arbete få det bästa resultatet för sig själv och samhället. Den, som har en annan uppfattning, och som vill av detta sitt ägande av svensk jord få fram det sämsta möjliga ur samhällsnyttans synpunkt, har samhället icke någon anledning att på något sätt skydda.

Jag skulle kunna draga fram många exempel på huru vanhävdad jord kan leda till stor förgelse för omkringboende småbrukare. Jag skall blott taga ett exempel från ett norrländskt län. Det var i en avlägsen by, i en skogstrakt, där det rann en liten bäck, och vid denna bäck var prima åkerjord. Det fanns fyra småbruk och en stor bondgård. De fyra småbrukarna hade alldeles för litet åkerjord för att kunna existera på densamma. Den större gården ägdes emellertid av en herre från en av kuststäderna, som köpt gården för skogens skull. Husen voro nedruttnade, och jorden låg i fullständig vanhävd. Dessa småbrukare kunde icke ens få arrendera jorden för några år. Möjligen kunde de någon gång få köpa litet slätter. Det var allt, som de kunde få. De sade: Tänk om det funnes en lag, så att vi kunde få övertaga denna åkerjord. Då skulle våra jordbruk bli tillräckligt stora. En sådan lagstiftning finns emellertid icke, och jordkommissionen i det länet har, såsom jordkommissionerna i allmänhet, icke reda på någon vanhävd. Den visste icke om att denna gård i många år varit vanhävdad, och att husen varit nedruttna. Det är underligt med myndigheterna, att när det gäller vanhävd av jord och försäljning av bondgårdar till icke-jordbrukare, så veta myndigheterna ingenting. Icke ens de kommunala myndigheterna veta om att det försålts tiotals gårdar i deras egen socken till icke-jordbrukare. Detta är i sanning ett mycket underligt sakförhållande, men så är det i alla fall.

När sedan herr Hansson i Skediga i detta sammanhang talade om flykten

Utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

från landsbygden och ansåg att genom förhindrande av vanhävd genom lagstiftning skulle denna flykt påskyndas, så är detta ett så löjligt resonemang, att jag icke kan begripa, att någon kan vilja föra fram det här i kammaren. Vi känna nämligen till att i många fall flykten från landsbygden orsakats därav, att en gård gått ur familjens ägo. Den har då antingen inköpts av en icke-jordbrukare, som icke alls velat bruka den, eller också har den blivit utarrenderad, och då har det icke varit roligt för barnen att stanna kvar. Många, många unga ha lämnat landsbygden av dessa anledningar. Ju mera detta förhållande griper omkring sig, att bondgårdarna övergå i icke-jordbrukares ägo, då de ofta utarrenderas och därigenom ofta bli mer eller mindre vanskötta, desto mer kommer detta i det långa loppet att alltjämt bidraga till landsbygdens avfolkning. Om det emellertid blir en sådan lagstiftning, att dessa vanhävdade jordbruk måste sättas i brukbart skick, kan det därigenom beredas försörjningsmöjligheter i många fall åt landsbygdens ungdom, som eljest icke vore möjligt. Att i detta sammanhang tala om flykten från landsbygden är att se saken från en fullkomligt felaktig synpunkt.

Sedan vill jag säga, att när en så förståndig och erfaren ledamot av denna kammare som herr Lundell för det resonemanget, att vanhävd skulle föreligga, då en jordbrukare, som finner en del av sin jord vara av så dålig beskaffenhet, att det icke lönar sig att bruka den, i stället planterat skog, och enligt herr Lundells mening skulle straffas för detta, så får jag fråga, om icke herr Lundell vet, att det är tillåtet att plantera skog på åkerjord, som är så dålig, att det icke lönar sig att bruka den.

Till sist vill jag säga, att om man skall kunna i någon mån råda bot på den misstämning, som på många ställen råder just därför att goda jordbruk vanhävdas, måste det bli en skärpt lagstiftning. Det är särskilt befogat i nuvarande tid med en provisorisk lagstiftning, för att man skall få fram så goda skördar som möjligt på den svenska åkerjorden för tryggande av hela folkets försörjningsmöjligheter. Den uppgiften är så stor, att för att nå den måste alla lämpliga medel tillgripas, och den föreslagna provisoriska lagstiftningen kan också vara ett lämpligt medel. Vi få därför hoppas, att regeringen kommer att så fort som möjligt framlägga proposition till riksdagen i detta ämne. Det får nämligen icke fortgå på det sättet, att ofta traktens präktigaste gårdar komma att bli de, som först bli föremål för vanhävd, såsom det i många fall sker utan något som helst ingripande.

Jag kan anföra ännu ett exempel, som visar, huru ett jordbruk försämrats. Det är i min hemtrakt. Det är en rik änka, som äger en gård, en av de bäst brukade gårdar, som förr kunde föda en häst, 2 oxar, 10 à 12 kor och några ungdjur. Den föder för närvarande endast tre mycket små, svältfödda kor. Det fanns på gården två ladugårdar, av vilka den ena blåst ned och den andra är snedvriden på grund av stormar och står till halva sin utsträckning utan tak. Det är allt, som finns kvar av uthus på denna gård. Att emellertid jordkommissionen skulle kunna göra något beträffande denna vanhävdade gård, som legat delvis obrukad i ett tjugotal år, räknar jag icke med, så länge vi ha nuvarande lag. Om det bleve en något skärpt lag, är det möjligt, att även denna gård skulle kunna komma till en förnuftig användning.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Carlström: Herr talman! Efter den siste talarens anförande har man nästan fått en känsla av att utskottets motivering icke alls duger, ty där står

Utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

det ju, att vanhävd förekommer i *mycket få fall*. Hela motiveringen är för övrigt så försiktigt hållen, att man nog kan säga, att det hela mest är ett psykologiskt aktstycke. Nu tror jag nog, att man på ömse sidor här i dag har överdrivit icke så litet, herr Hansson i Skediga, när han påstår, att den föreslagna lagstiftningen skulle utgöra ett *slag* mot jordbruket, och den siste talaren och herr Pettersson i Hällbacken, när de påstå, att lagstiftningen skulle ha utomordentligt stor betydelse till och med under den kristid, som vi nu genomleva.

Ja, ärade kammarledamöter, jag har icke något emot att det sker en utredning — jag har själv som ordförande i länets jordkommission uttalat mig för att en sådan borde företagas — men å andra sidan är det alldeles uppenbart, att det är mycket svårt att få en lagstiftning till stånd, som verkligen blir effektiv utan att den på samma gång blir ganska besvärlig. Talet i motionerna om att man måste ingripa på grund av tidsläget är visserligen psykologiskt motiverat, men veta herrarna hur lång tid det tar att sätta i stånd en vanhävdad gård, så att den ger något, om den, som äger eller innehar gården icke själv har några resurser för att kunna sätta den i stånd? Det är en sak, som icke går på ett eller två år. Det är detta, som gör, att jag blir en smula fundersam, när herrarna nu understryka, att detta endast skall vara ett kristidsprovisorium. Som sådant har det ur folkförsörjningssynpunkt ingen egentlig betydelse, det vågar jag påstå. Jag har också i det uttalande, som vi ha gjort där hemma i kommissionen i detta fall, påpekat, att det borde ske en ändring i vanhävdslagen på det sättet, att man kunde komma åt även sådana jordbrukare, som nu själva bebo gården. De fall, som herr Andersson i Södergård nyss talade om, då man har köpt en gård för att komma åt skogen och då man utarrenderar gården, komma vi redan nu till rätta med, och det är ganska märkvärdigt, att sådana fall icke bli anmälda. Jag menar därför, att denna fråga är icke bara avfärdad med att söka åstadkomma en tillfällig lagstiftning, ty då komma vi i nästa kris att stå i precis samma situation att ha en hel del vanhävdade gårdar, som man icke kan göra något åt just när man vill ha möjlighet att hjälpa folkförsörjningen.

Det är ett annat kapitel här, som jag icke kan förbigå i detta sammanhang, och det är frågan om byggnadskostnaderna. Jag är övertygad om att ifall vi nu få en här avsedd kristidslagstiftning redan i år eller kanske icke förrän nästa år — man lär kanske icke hinna bli färdig med förslaget förr — så komma vi nog att få in en hel del anmälningar också i vårt län, där man talar om att där och där finns det ett jordbruk, där man lagt ned det ena torpet efter det andra, där det nu växer skog i stället för att tidigare ha växt grödor, där det tidigare varit plats för en familj att försörja sig om också ganska knappt och kringskuret, men där det nu blivit öde o. s. v. Man kommer säkerligen att i sådana fall kräva, att vi skola ingripa. Ja, mitt herrskap, då blir frågan den, om husen äro förfallna och om det finns någon möjlighet att bebygga sådana lägenheter och återupptaga jordbruket. Jag säger för min del, att detta är ekonomiskt absolut uteslutet. Det finns ingen möjlighet. Jag kan taga ett exempel ifråga om byggnaderna, som vi nyligen hade uppe i vår kommission och som föll inom den nuvarande lagstiftningens ram, d. v. s. där ett ingripande redan nu kunde ske. Den aumälan, som vi fingo, gällde en gård, som blivit köpt för skogens skull och som hade varit obobodd i fjol. Anmälnaren påstod också, att gården legat obrukad, men det var icke riktigt. Man hade tagit skörd av hö och även av stråsäd samt även haft betesdjur å markerna. Frågan var då vad vi skulle göra. Skulle vi proponera, att man med detsamma skulle anskaffa en arrendator, som bodde på gården, ty det vore naturligtvis det bästa? Nu brukar ägaren gården. — Ägaren till gården har en annan gård några mil därifrån, och han brukar den obobodda gården med folk och hästar därifrån.

Utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

Gården var icke förut vanhävdad på det sättet, att det kunde falla under förfogandelagen, men den förre ägaren hade haft dåligt med arbetsfolk och hade släppt efter i fråga om jordens skötsel. Ladugårdshuset på gården var bra, men boningshuset var totalt förfallet. Den nuvarande ägaren kunde icke gärna åläggas att med detsamma skaffa en arrendator, som skulle bo på gården, ty det fanns knappast något hus att bo uti. Han sade själv, att han ville försöka sätta gården i stånd och reparera huset, innan han skaffade en arrendator.

Nu är det ju på det sättet, att om man skaffar en arrendator till en gård, som faller under den nuvarande uppsiktslagen, har denne rätt att sitta kvar i femton år, och ägaren är därför alltid en smula försiktig, när han skall skaffa en arrendator. Han vill mycket noga veta vad det är för en man, som han sedan skall ha att göra med femton år framöver. Det var också en anledning till att man i detta fall icke med detsamma ville skaffa en arrendator. Vi hade naturligtvis ingen annan möjlighet än att säga, att vi få nöja oss med att ni brukar jorden på det sätt som nu sker men vi förutsätta, att ni så snart som möjligt söker få boningshuset satt i stånd. Vi skola givetvis följa ärendet och se till att gården icke blir vanhävdad i egentlig mening.

Jag tror därför, att problemet är betydligt mera vidlyftigt än man nu i en psykologisk situation tror och att det är nödvändigt att gå fram med mycket stor försiktighet. Det vore emellertid önskvärt, om man kunde få fram en lagstiftning, som är smidigare än den nuvarande. Studerar man saken skall man finna, att även där uppsiktslagen tillämpas, kan det ta ett par tre år, innan man verkligen på allvar kan hålla efter en försumlig brukare.

Herr talman! Jag har med detta lilla anförande velat ställa kyrkan mitt i byn. Jag har ingenting emot att det nu kommer till stånd en utredning och att man får fram ett förslag, vilket jag helst skulle vilja se bleve sådant, att det icke kunde betraktas bara som ett provisorium för kristiden, ty det tror jag icke kan få någon större betydelse, utan skulle kunna tillämpas även framdeles.

Det är med dessa ord, herr talman, som jag nu ber att få yrka bifall till det förslag, som har framlagts av utskottet. Jag hoppas, att man vid utredningen skall gå fram med all tillbörlig aktsamhet, så att lagen icke kommer att få sådan karaktär, att den kommer att verka i den riktning, som herr Hansson i Skediga fruktade, ty då blir den olycklig.

Herr Lundell: Herr talman! Jag skall endast framföra några blygsamma repliker i anledning av vad som här sagts från en hel del håll mot det inlägg, som jag dristade mig göra i debatten.

Herr Pettersson i Hällbacken förvånade sig över att någon kunde yrka avslag på detta utskottsutlåtande. Ja, jag yrkade för min personliga del icke avslag, men jag tillät mig ändå komma med några blygsamma invändningar.

Herr Pettersson i Hällbacken sade vidare, att en lantbrukare reagerar mot en annan lantbrukare, som vanhävdar sina åkrar. Ja, det gör han, om det gäller en granne och han får in ogräs på sina åkrar. Det är kanske den vanligaste anledningen till hans ogillande.

Herr Liedberg var rädd för att jag icke skulle ha läst utskottets betänkande. Det är mycket möjligt, att jag icke har läst det med samma omsorg som han, ty vi bedrevo ju i går en del andra idrotter än läsning, men de ord, som han läste upp, hade jag dock både läst och strukit under i mitt eget exemplar, så att jag har verkligen uppmärksammat, att andra lagutskottet hade vissa goda tankar inmängda i vad det hade uttalat.

Utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

Herr Barnekow talade om att man hade diskuterat frågan mycket noga i utskottet och hade vägt olika motiv mot varandra. Han menade, att detta var icke något att vara rädd för, utan man kunde ta förslaget sådant det hade framlagts. Ja, det är ju icke så säkert, att, när frågan kommer igen i form av ett lagförslag, herr Barnekow eller herr Liedberg komma att vara lika tillfredsställda med vad som då kommer. Det är nämligen ofta så, att man tror, att man beställer en sak, och sedan får man något helt annat, som man icke alls vill ha. I så fall har man emellertid i viss mån själv skulden till att man får det, därför att man varit med om att knuffa i gång stenen.

Herr Barnekow sade vidare, att det förekommer fel, och han frågade, varför man skulle sticka under stol med dem. Det är icke alls min avsikt att göra det, och jag uttalade själv i mitt första anförande direkt, att det finns enstaka fall, som man kan tycka vara upprörande, men de spela procentiskt så liten roll, att man icke kan säga, att de inverka på folkförsörjningen. Det gäller ju för alla slag av näringar, att det finns en del individer, som missköta sig, men icke ha vi tagit upp sådana fall inom andra näringar och skapat en särskild lagstiftning för dem, som missköta sig, utan man har bara tagit sikte på lantbruket. När jag då efterlyser en fortsättning för andra näringar, så sägs det, att det skall vara lantbruket och ingenting annat. Jag förstår mycket väl, att man vill ingripa mot jordbruk, som man på vissa håll kallar för grosshandlarjordbruk — det finns kanske också andra benämningar. Det är ju rätt vanligt, att en del rörelseidkare i städerna köpa sig en egendom för att tillgodogöra sig vissa skattetekniska förhållanden, som kunna vara förknippade därmed. Det är alltså dem, som man vill träffa, men det är icke säkert, att man träffar bara dem, utan det kan hända, att det kommer tillbaka en sten, som råkar åtskilligt flera än som man egentligen ville träffa.

Herr Andersson i Södergård menade, att det är tillåtet att plantera skog på åker, som det icke lönar sig att bruka. Det kan emellertid hända, att det uppstår meningsskiljaktighet mellan uppsiktsmyndigheten och jordbrukaren om vad som egentligen lönar sig att bruka. Jag föreställer mig, att det ligger mycket nära till hands, att jordbrukaren, som har viss erfarenhet av vad det och det fältet kan ge, säger, att här är det icke lönt att så någon spannmål, under det att uppsiktsmannen tycker, att det vore i högsta grad opassande att icke så spannmål på fältet i fråga.

Sedan har det avgivits en del patetiska deklARATIONER om äran av att vara jordbrukare. Det lät ju mycket vackert och högstämt, och det är ju bra att hålla den näring högt, som man utövar. En del måtte i alla fall tycka, att äran är ganska tung och icke är något att leva av i längden, eftersom de ge den på båten och flytta in till städerna. Jag tror nu för min del icke, att vi, om vi åstadkomma en särskild uppsiktslag för jordbruket, som kanske icke blir precis så beskaffad som en del av initiativtagarna ha tänkt sig, att vi därmed kunna hindra denna ström och ännu mindre att vi kunna vända strömmen, så att den i stället skulle gå från städerna till jordbruket. Jag tror icke detta är rätta sättet att lösa jordbrukets problem.

Jag vill till slut säga, att såsom jordbrukare finner jag det icke vara lyckligt att åstadkomma en särskild lagstiftning för jordbruksnäringen. Jag vill emellertid lika litet nu som i mitt första yttrande i det läge, som frågan nu har kommit, framställa något yrkande, men jag vill säga, att den som lever får se. Vi få se vad herrar Liedberg och Barnekow och flera andra komma att säga. Däremot är det mycket möjligt, att herr Pettersson i Hällbacken och många andra, som icke utöva jordbruksnäringen, komma att säga, att det är förtjusande.

Utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

Herr talmannen lämnade för kort genmäle ordet till

Herr **Pettersson** i Hällbacken, som anförde: Herr talman! I anledning av vad herr Lundell nu senast yttrade vill jag meddela, att jag utövar jordbruksnäringen och är mycket bekymrad för den sommar, som kommer. Herr Lundell tycks alltså vara dåligt informerad. Jag har aldrig släppt mitt jordbruk helt och hållet och nu har jag det alltsammans. Det är kanske icke jag själv, som har det, men det är min son och min måg, som närmast sköta det.

Herr Lundell säger, att här beställer riksdagen en sak men man vet icke vad man får. Om jag icke misstar mig är emellertid herr Lundell mannen att säga ifrån, om han finner, att beställningen icke har resulterat i det, som den skulle göra. Om utskottet hade haft möjlighet att under den tid, som stått till buds, utforma ett lagförslag, så är jag övertygad om att utskottet också med den enighet, som rådde inom utskottet om nödvändigheten av att något gjordes på detta område, hade kommit med ett sådant förslag. Man har nu i stället vädjat till Kungl. Maj:t att så snart som möjligt komma fram med en proposition i ämnet.

Jag vidhåller mitt tidigare yrkande.

Herr **Lundell**, som jämväl erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag beklagar, att jag i hastigheten kom att bortse ifrån att herr Pettersson i Hällbacken ju är jordbrukare till skillnad från de flesta andra inom det parti, som han tillhör. I så fall blir det väl med herr Pettersson i Hällbacken på samma sätt som med herr Barnekow och herr Liedberg, att tillfredsställelsen kommer att bli mycket måttlig, men i stället kommer kanske en del av herr Petterssons partikamrater att känna så mycket större tillfredsställelse.

Herr **Barnekow** erhöll likaledes ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Då herr Carlström i sitt anförande förklarade sig önska en vanhävdslagstiftning, som skulle gälla för en längre tid framåt, var han inne på samma tankegång, som jag till en början gjorde mig till talesman för i utskottet. Jag hade nämligen tänkt, att man skulle gå fram så att säga med två skrivelser till Kungl. Maj:t, dels begära en utredning om en kristidslagstiftning, dels begära en utredning om en för framtiden mera permanent lagstiftning mot vanhäv. Nu anser emellertid utskottet — och det tror jag är riktigt — att man nu icke skulle begära utredning om en sådan vanhävdslagstiftning för framtiden, när man icke visste, hur den första utredningens resultat skulle slå ut, och därför stannade utskottet inför att endast begära utredning om en kristidslagstiftning. Att nu under den psykiska press, som vi alla under denna kristid äro utsatta för, gå in för en utredning om en framtida vanhävdslagstiftning vill jag däremot absolut icke vara med om, ty en sådan lagstiftning skulle vi säkerligen, såsom herr Lundell senast sagt, icke vara mycket tacksamma för, när vi fingo se resultatet därav i framtiden. Den vanhävdslagstiftning, som utskottet nu föreslår en begäran om, skall gälla under kristiden, och vi få se resultatet därav efter kristidens slut. Om det då behövs, få vi be att få en ny vanhävdslagstiftning, mera avpassad efter dåvarande förhållanden. Jag vill nämligen såsom min privata mening uttala, att när vi i en framtid återgå till normala förhållanden blir det mycket jord här i Sveriges land, som säkerligen icke kan brukas såsom jordbruksjord. Detta är emellertid en fråga, som hör framtiden och icke den nuvarande tiden till. Möjligt är, att denna lagstiftning icke hinner verka mycket under kristiden, men den kan åtminstone få en psykologisk verkan.

Utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

Vidare yttrade:

Herr **Petersson** i Gäddvik: Herr talman! För min del ber jag att endast få säga, att om den utredning, som riksdagen nu troligen kommer att besluta i dag, skall företagas, får man nog handskas ganska varsamt därmed, om man skall kunna undgå den olyckan, att man icke ute i landet bland de fria jordbrukarna skall få den uppfattningen, att riksdagen ämnar sätta jordbruket under en särskild uppsiktslag. Man kunde få den uppfattningen av motionen, nr 11, att ute i landet var läget mycket betänkligt, när det gällde att hålla jorden i god hävd. Dess bättre visa emellertid så gott som samtliga uttalanden, som kommit från våra myndigheter, att det överhuvud taget icke finns någon vanhävd att tala om. Dessutom säga också samtliga myndigheter, att man får vara ytterst varsam, när man vidtager åtgärder i hithörande avseenden, så att man icke därmed förtager lusten hos jordbrukarna att göra sina personliga insatser, när det gäller jordens brukande.

Nu menar utskottet med sitt förslag, att en sådan utredning skall företagas, därför att de i de väckta motionerna framförda påståendena icke visat sig vara fullkomligt riktiga, och därför kan jag också vara med om vad utskottet föreslagit. Jag vill i detta fall dock ha sagt, att en uppsiktslag och dess bestämmelser kan komma att gå ut över de svagaste jordbrukarna och därmed också över de svagaste i samhället. Därför vill jag tillråda, att utformningen av denna lag blir sådan, att tillbörlig hänsyn tages till just den saken, och att man i främsta rummet nu söker åstadkomma en uppsiktslag över de jordbruk, som ägas och vanhävdas av icke-jordbrukare, alltså av sådana, som köpa och sälja jordegendomar utan att använda dem för jordbruk. Med detta vill jag också framhålla, att jag hoppas, att det är riksdagens mening att i stället för att nu komma med en vanhävdslag som kunde bli uppfattad som demonstration mot landets jordbrukare i gemen, man önskar ge dem ett handtag, för att det icke skall fall skugga över en fullt lojal medborgargrupp i ett för närvarande för vårt land vanskligt läge. Vi få dock komma ihåg, att det nu är kanske nödvändigare än eljest att bygga på förtroende särskilt de olika samhällsklasserna emellan, och därför tror jag, att det vore klokt, om riksdagen för sin del visade detta förtroende för jordbrukarna.

Herr **Persson** i Undersvik: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att här framställa en erinran mot herr Carlströms anförande på en punkt. Herr Carlström framhöll nämligen, att han trodde, att en sådan här provisorisk lagstiftning icke skulle ha någon betydelse för folkförsörjningen under kristiden. Jag erinrar mig i detta sammanhang en motion till riksdagen — jag tror det var en folkpartimotion, men jag vet icke, om herr Carlström stod under den. Den motionen har det skrivits mycket om i pressen, och den går ut på att med igångsättande av en intensiv nyodling söka gagna folkförsörjningen under kristiden, därvid man särskilt syftar på nyodling av norrländsk myrmark o. s. v. Jag vill till detta blott göra den erinran, att det i så fall förefaller mig, som om man på den vägen endast på en mycket längre sikt kunde få fram något av värde, och att det knappast hade någon betydelse för folkförsörjningen under krisen. I varje fall anser jag, att man fortare skulle nå ett resultat genom att sätta plogen direkt i mer eller mindre vanhävdade jordbruk. Jag menar, att herr Carlströms yttrande inte riktigt går ihop med denna motion. I övrigt instämmer jag i utskottets uttalande och anser det icke nödvändigt att vidare blanda mig in i debatten.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav först beträffande utskottets hemställan i punkten A. propositioner dels på bifall till

Utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

utskottets hemställan i denna punkt dels ock på avslag å såväl utskottets berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna i förevarande delar; och biföll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

Härefter framställde herr talmannen propositioner på bifall till utskottets hemställan i punkterna B. och C. var för sig; och fattade kammaren beslut i enlighet härmed.

§ 18.

Föredrogos vart efter annat:

andra lagutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om framställning och införsel av vitaminiserade livsmedel; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i gällande grunder för utlämnande av lån från jordbrukets maskinlänefond;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för länefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift; och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse åt lappar av lägenheter å kronomark m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 40, i anledning av väckt motion om viss nedsättning av statens fordran av A. Elvstrand för av honom företaget virkesinköp.

*Nedsättning
av statens
fordran av
A. Elvstrand
för av honom
företaget
virkesinköp.*

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 157, av herr *Spångberg* hade hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att statens fordran av *Adrian Elvstrand* i *Helgebodafors* för av honom företaget virkesinköp, 5,420 kronor 33 öre, måtte nedsättas till 2,356 kronor.

Utskottet hemställde, att motionen II: 157 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Anderberg*, *Svedberg*, *Gottfrid Karlsson*, *Andersson* i *Tungelsta*, *Ericsson* i *Sörsjön*, *Måler* och *Andersson* i *Surahammar*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionen II: 157 måtte för sin del medgiva, att domänverkets berörda fordran av *Adrian Elvstrand* i *Helgebodafors* finge nedsättas från 5,420 kronor 33 öre till 4,420 kronor 33 öre.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Spångberg**: Herr talman! Det nu föreliggande ärendet gäller nedsättning av en skuld, som en cirkelsågägare kommit i genom inköp av björktimmer, som han sedan icke kunde försåga på grund av en del händelser, som inträffade i samband med krisen. Köpet skedde i början av januari 1940, och virket skulle användas huvudsakligen till försågning av skidämnen. Då virket sedan skulle transporteras fram till cirkelsågen, hade aprilhändelserna inträffat, vilka medförde, att lastbilar i viss utsträckning beslagtogs för militära ändamål. Detta hade drabbat den trafikbilägare, med vilken denne köpare *Elvstrand* kommit överens om att föra fram virket till sågen. Under den tid,

Nedsättning av statens fordran av A. Elvstrand för av honom företaget virkesinköp. (Forts.)

som herr Elvstrand sedan fortsatte underhandlingar med andra trafikbilägare och sökte andra möjligheter att få fram virket, fortsatte han den sågning, som han vid den årstiden normalt hade vid cirkelsågen. Det gjorde, att han till försågningen använde den brännolja han hade att driva sågen med. Denna försågning skedde emellertid huvudsakligen för statens räkning. När han sedan hade möjlighet att få virket framfört, var brännoljan slut. Han försökte då få ny brännolja. Han hade icke kunnat räkna med annat, än att han liksom under normala förhållanden skulle erhålla den. Men det blev avslag. Han inlämnade en ny ansökan och bifogade ett intyg från jägmästaren i vederbörande revir, att han behövde brännolja för att kunna försåga virket, men fick ånyo avslag. Under tiden blev virket så dåligt, att det icke kunde användas för det ändamål vartill det var avsett, nämligen till skidämnen.

Alla förstå ju mycket väl, att detta var beroende av förhållanden, vilka denne man icke kunde vare sig råda över eller förutse men vilka samhället dels som säljare till denne man och dels såsom den som reglerat brännoljetilldelningen och rekvirerar bilarna var orsaken till.

Nu framgår av handlingarna, att Elvstrand därefter hos domänstyrelsen ansökt om nedsättning i priset. Domänstyrelsen har förklarat, att den ur den synpunkt, ur vilken den har att behandla dessa ärenden, saknade befogenhet att bevilja denna nedsättning. Så kom frågan till Kungl. Maj:t, och jag måste ju beklaga, att Kungl. Maj:t icke, såsom skett i så många andra fall, då folk kommit på obestånd under krisen och genom under krisen inträffade händelser, i riksdagen framlagt en proposition i detta ärende. Jag anser för min del, att mycket starka skäl hade förelegat för regeringen att göra detta.

Nu har jag motionsvägen framfört denna fråga och föreslagit, att riksdagen skulle efterskänka det belopp med vilket denne sågverksägare hos domänstyrelsen begärt att statens fordran måtte nedsättas. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att då detta virke icke kunde användas till vad det var avsett för, så återstod det att begagna det till vad som var möjligt att begagna det till, nämligen till ved. Nu är maximipriset på ved vid bilväg kronor 9:50 per kubikmeter, och enligt beräkning omfattade detta virkesparti 248 kubikmeter ved. Med ett pris av 9:50 per kubikmeter blir det 2.356 kronor. Det är detta belopp som Elvstrand erbjudit sig att ge i betalning för detta virkesparti. Var och en förstår, att han då ingenting får för sitt arbete. Vinsten faller bort, och arbetet med virkespartiet får han utföra utan ersättning. Han anser sig emellertid vara i stånd att lämna allt han fick för detta virke. Det är detta han begär, och det är det som jag har föreslagit i min motion.

Nu vill jag rikta uppmärksamheten på att den person som det här är fråga om också är invalid. Han är en bondson, som har byggt en liten cirkelsåg vid en å som rinner förbi den egendom som hans far äger och där han bor. Han har tagit en motor på avbetalning, och han har lyckats bygga upp denna lilla cirkelsåg. På den har han levat och försörjt sig. Han har under tidigare år liksom nu köpt virke från staten. Under 1938 köpte han för något över 5,000 kronor. Han har försågat och sålt virke, och därpå har han själv levat och även givit arbete åt några andra människor. Skulle han sättas i konkurs och berövas detta lilla sågverk, så blir det icke många kronor som erhållas för det samma, ty sågverket har intet annat värde, än vad motorn, sågklingorna, verktygen och dylikt kunna ge, därför att den som skall driva en sådan här liten cirkelsåg måste bo vid den för att kunna utnyttja den. Det blir några hundra kronor i realisationsvärde. Hans far står i borgen för beloppet, och han har en liten egendom taxerad till 6,000 kronor. Om den skulle försälgas på ett eller annat sätt, så skapades därmed ett nödtillstånd för dessa människor, och det

Nedsättning av statens fordran av A. Elvstrand för av honom företaget virkesinköp. (Forts.)

är sannerligen icke staten värdigt. De förhållanden som jag här har skildrat ligga till grund för det läge i vilket denne person har råkat.

Här finnes till utskottsutlåtandet fogat en reservation avgiven av sju reservanter. I denna reservation föreslås ett efterskänkande av 1,000 kronor, vilket belopp skulden sålunda skulle nedsättas med. Jag förstår mycket väl, vad 1,000 kronor betyder för en människa i denna ställning. Jag anser visserligen, att vad som begärts av Elvstrand och vad jag föreslagit i motionen är synnerligen rimligt, men då jag befarar, att det icke går att få kammarens majoritet med på vad som i motionen föreslås, och då jag som sagt ändå förstår betydelsen av att 1,000 kronor skulle komma att anslås i detta fall, så skall jag icke yrka bifall till motionen utan stanna vid vad i reservationen begärts.

Jag vädjar till kammarens ledamöter att i detta synnerligen behjärtansvärda fall tillmötesgå den person som det här är fråga om.

Herr Mäler: Herr talman! Jag tror, att den undersökning som utskottet gjort i denna fråga verifierat den skildring av händelseförloppet som motionären har givit. Jag har därför ingen anledning att gå närmare in på den saken. Jag tror, att rent sakliga skäl i högsta grad tala för att riksdagen här bispringer denne man, och jag tror, att humanitära skäl, rent mänskliga skäl i hög grad tala för samma sak.

Jag förstår emellertid, att det som kanske väcker bekymmer och som gör, att man kan ställa sig återhållsam, är farhågor i fråga om den princip man här går in för. Jag vill emellertid i detta hänseende hänvisa till ett beslut som fattades av urtimaen 1940, då den biföll andra särskilda utskottets utlåtande nr 70 och anvisade 100,000 kronor till ersättning för förluster i anledning av vissa åtgärder för militära ändamål. Av dessa medel skulle det givas ersättning till ägare av kaféer, varm- och kallbadhus, pensionat, vandrarhem o. s. v. för förluster som de lidit på grund av militära avspärrningar. Här riksdagen kunnat vara med om att ge pengar åt företagare av detta skäl, så bör den av samma skäl kunna giva denne Elvstrand pengar. Det är militära anordningar, vidtagna för ungefär ett år sedan, som varit orsaken till de svårigheter som Elvstrand råkat in i. Riksdagen har alltså redan gått in för den principen att giva ersättning i sådana fall. Jag tror sålunda, att ingen bör känna sig vara ute på hal is, om han i detta fall röstar för det föreliggande förslaget.

För min del hade jag helst sett, att man hade kunnat giva denne man ersättning för hela den förlust som han lidit. Det stod i den promemoria som låg till grund för riksdagens beslut i höstas, att man skulle ge ersättning icke bara för det arbete som var nedlagt av företagarna till ingen nytta utan även för utebliven vinst. Emellertid har jag i utskottet eftersträvat, att mannen överhuvud taget skulle få någonting, och därför i sista hand varit med om att biträda förslaget om en nedskrivning av skulden med 1,000 kronor.

Jag tror, att denna kammare med behjärtande av en människas nöd och bekymmer kan med verkligt gott samvete ge sin anslutning till reservanternas förslag, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! Jag medger villigt, att de båda föregående ärade talarna ha rätt i sin åsikt, att vissa sociala hänsyn tala för ett bifall till motionen. Utskottsmajoriteten har också i sitt utlåtande framhållit, att vissa ömmande omständigheter synas föreligga, men trots att så är fallet, har jordbruksutskottets majoritet likväl icke kunnat tillstyrka riksdagen att bevilja det ifrågasatta ersättningsbeloppet.

Nedsättning av statens fordran av A. Elvstrand för av honom företaget virkesinköp. (Forts.)

Jag förmodar, att kammarens ledamöter ha observerat, att så sent som den 10 januari i år Elvstrands framställning prövades av Kungl. Maj:t. Vid det tillfället fann Kungl. Maj:t det icke möjligt att till någon del kunna bifalla Elvstrands framställning utan lämnade densamma utan avseende. Kungl. Maj:ts beslut baserades självfallet i viss grad på de yttranden som hade infördrats dels från domänstyrelsen och dels från statskontoret, vilka båda avstyrkt framställningen.

Vad har sedan inträffat? Jo, herr Spångberg har väckt en motion i ärendet och mycket varmhjärtat talat för sin, jag vidgår det, ur rent sociala hänsyn mycket berättigade sak. Den utredning som under utskottsarbetets gång skedde har dock icke kunnat ge något ytterligare stöd för framställningen i fråga. Om så hade varit fallet är det möjligt, att även jag varit benägen för att gå med på en viss ersättning. Motionen remitterades av utskottet till länsstyrelsen i Värmlands län. Länsstyrelsen har kort och gott förklarat, att den ingenting hade att invända emot en nedsättning av statens fordran med det belopp som i motionen föreslås. Länsstyrelsen har låtit verkställa en undersökning av vederbörande landsfiskal. Tyvärr har denna undersökning givit till resultat, att, som det synes mig, denna affär för Elvstrands del nu efteråt ställer sig icke bättre utan snarare sämre än förut. Landsfiskalens yttrande ger nämligen vid handen, att Elvstrand haft till sitt förfogande tre fat olja som han lagt upp för att använda till försågning av det virkesparti varom här är fråga. Denna olja använde emellertid Elvstrand för annat ändamål. Han levde under den optimistiska förhoppningen, som vi människor ofta göra, att det skulle ordna sig efteråt och att han skulle få köpa annan olja att använda vid försågningen av det av staten inköpta virkespartiet. Han resonerade som andra optimistiska människor. När sedan restriktionerna kommo, kunde han icke bli beviljad någon inköpslicens, och då var han urständsat att kunna försåga sitt virkesparti för det ändamål som ursprungligen var avsett, och detta medförde, att han kom att göra ungefär den förlust som motionären har påpekat och som tydligen är ostridig.

Då sålunda Kungl. Maj:t så nyligen som i början av innevarande år prövat ärendet och det därefter, såvitt jag kan finna, icke anförts något till ytterligare stöd för ett bifall till framställningen, och då dessutom, trots vad herr Mäler anført, ett bifall till framställningen måste innebära, att en viss princip knäsettes för framtiden, har jordbruksutskottets majoritet icke kunnat annat än rekommendera riksdagen att avslå den ifrågavarande motionen.

Jag tillåter mig, herr talman, att med det nu anförda hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr **Eriesson** i Sörsjön: Herr talman! Jag har vid behandlingen av detta ärende givit uttryck åt den uppfattningen, att man borde nedsätta statens fordran på Elvstrand för av honom företaget virkesinköp med icke enbart 1,000 kronor, såsom föreslås i reservationen, utan med ett belopp som erfordras för att denna fordran endast skulle uppgå till 2,356 kronor. Emellertid har jag för min del i enighetens tecken nödgats avstå från att yrka bifall till motionen och förena mig med dem som velat vara med om en nedsättning av köpeskillingen med 1,000 kronor.

Utskottsmajoriteten har för sin del egentligen icke anført några skäl för avslagsyrkandet. Ni kunna ju själva lägga märke till att i utskottsutlåtandet bara hänvisas till det förhållandet, att Kungl. Maj:t för någon tid sedan har avslagit den framställning som inkommit från den förut nämnde Adrian Elvstrand om nedsättning av köpeskillingen. Jag förstår egentligen icke, att det skall

Nedsättning av statens fordran av A. Elvstrand för av honom företaget virkesinköp. (Forts.)

vara så nödvändigt, att man alltid skall invänta förslag från Kungl. Maj:ts sida, innan man kan göra någonting. Jag menar för min del, att det kan vara både lämpligt och nödvändigt att riksdagen åtminstone vid något tillfälle också själv tager ett initiativ.

Den huvudsakliga argumenteringen för avslagsyrkandet har åtminstone vid behandlingen i utskottet varit av den innebörden, att ett bifall till motionen skulle ha en prejudicerande verkan i avseende å andra liknande frågor om nedsättning av köpeskillingen vid virkesinköp. Jag kan emellertid inte för min del förstå, att ett bifall till reservanternas förslag på något sätt skulle komma att verka prejudicerande för framtiden. Det måste väl ändå ligga till på det sättet, att man får behandla varje fall för sig och taga hänsyn till de omständigheter som i varje särskilt fall kunna föreligga. Vi ha ju också under tidigare år behandlat dylika framställningar och i vissa fall beviljat en nedsättning av köpeskillingen för gjorda virkesinköp.

I detta fall föreligga särskilt ömmande omständigheter. Om denne man, Adrian Elvstrand, icke skulle erhålla en nedsättning av köpeskillingen, så drabbade det icke så mycket honom personligen, därför att han icke har några vidare tillgångar. Det är bara denna lilla cirkelsåg, som herr Spångberg nyss talade om. Det drabbar däremot så mycket mera hans fader som tecknat borgen för detta virkesinköp. Han är en mindre jordbrukare, som äger en fastighet taxerad till 6,000 kronor, över vilken en eventuell indrivning av köpeskillingen komme att gå ut.

Nu är det klart, att även med den nedsättning som föreslås i reservationen svårigheterna vid ett indrivande av köpeskillingen komma att bli rätt avsevärda. Men det betyder i alla händelser något, om Elvstrand får den av oss begärda nedsättningen av köpeskillingen på 1,000 kronor.

Jag vill för min del också vädja till kammaren att bifalla den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen, till vilken jag yrkar bifall.

Herr Spångberg: Herr talman! Endast en kort replik till talesmannen för utskottsmajoriteten.

Han ville i landsfiskalens utredning söka ett stöd för att Elvstrand inte skulle ha skött denna sak, som han hade bort göra. De tre fat olja, som det här gäller, förbrukade ju Elvstrand till stor del vid sågning för statens räkning i en trakt, där det låg militär och där det utfördes en mängd nödvändiga arbeten. Jag förmodar, att jag inte behöver säga mera för att man skall förstå, att han utförde ett arbete, som borde utföras. Ingen människa räknade vid den tidpunkten med annat än att man skulle kunna få olja. Att oljan sedan kom i beslag och inte fick köpas, kunde inte den stackars invaliden däruppe förutse.

Det har vidare gjorts gällande, att Elvstrand inte skulle drabbas socialt, om han inte erhåller denna nedsättning i statens fordran på honom. Detta är väl ändå ett underligt resonemang. Ty om man tar sågverket ifrån honom, ruinerar hans far och ställer honom själv i en skuld, som han inte kan komma ifrån i framtiden, drabbas han då inte socialt? Jag tycker att han drabbas alldeles fruktansvärt socialt sett, då han ställes utan möjlighet till försörjning och hans far samtidigt ruineras.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den sistnämnda propositionen.

§ 20.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 41, i anledning av väckta motioner om rätt för vägstyrelse att utse snöplogfogde.

Rätt för vägstyrelse att utse snöplogfogde.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr **Karlsson** i Granebo: Herr talman! Jag skall be att få yttra några ord, eftersom jag har väckt en motion i denna fråga.

Det är ju ingen stor fråga, och utskottet har förklarat, att det icke ansett att tillräckliga skäl föreligga att nu föreslå partiell ändring i 1934 års väglag. Saken ligger i alla fall till på det sättet, att vägstyrelserna funnit, att det skulle underlätta arbetet med vinterväghållningen väsentligt, om vägstyrelserna hade i lag föreskriven rätt att utse de snöplogfogdar, som skola hjälpa till med denna vinterväghållning. Ur ekonomisk synpunkt ställer det sig med nu gällande bestämmelser på det sättet, att de som arbeta med vägunderhållet skola avlönas av vägdistriktet, vilka sålunda stå som arbetsgivare. Detta kan väl inte vara någon lämplig anordning, och jag kan därför inte finna annat än att min motion varit motiverad.

Nu har emellertid ett enigt utskott ansett, att tidpunkten inte är lämplig att syssla med 1934 års väglag, sedan 1938 års sakkunniga för utredning om vägväsendets förstatligande framlagt sitt förslag, vilket innebär att hela vägunderhålningen för framtiden skall läggas under statens förvaltning. Det förefaller mig, som om utskottet på förhand ansett att lösningen av denna fråga skulle vara ganska given. Jag tycker för min del, att så länge inte Kungl. Maj:t framkommit med förslag i frågan, hade utskottet kunnat göra sig mödan att framlägga förslag om ändring i den paragraf det här gäller.

Då jag emellertid finner, att något stöd för min uppfattning icke framkommit i denna kammare, skall jag icke heller framställa något yrkande. Jag får nöja mig med utskottets välvilliga motivering.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 21.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.

Punkterna 2, 5—7 och 13.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 22.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 43, i anledning av väckt motion angående utsträckning av rätten till ersättning för älgskada.

Utsträckning av rätten till ersättning för älgskada.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Av utskottets motivering framgår, att en viss förbättring inträtt på ifrågavarande område på grund av den skrivelse som den 4 april i år från jordbruksdepartementet tillställts Svenska jägareförbundet i syfte att i någon mån förbättra de förhållanden som råda beträffande ersättning för uppkomna älgskador.

Utsträckning av rätten till ersättning för älgskada. (Forts.)

Den direkta anledningen till framläggandet av min motion var att jag fick kännedom om att en jordbrukare, som hade en areal av 76 tunnland, fått hela sin skörd under sommaren förstörd på grund av dylika skador. Hans gård är belägen intill en å, och på grund av torkan i skogarna drogo sig de stora älgflockarna ned till vattnet. På sin egendom å 76 tunnland fick han summa 42 säckar säd.

På grund av den välvilliga hållning utskottet intagit till denna fråga och på grund av de åtgärder som av jordbruksdepartementet vidtagits i ärendet har jag intet yrkande utan hoppas att dessa åtgärder skola leda till bättre förhållanden på detta område.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 23.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 44, i anledning av väckt motion om avhjälpande av förefintliga olägenheter vid besiktning av älgkött.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 24.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 45, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande jakt å älg.

Ändrade bestämmelser rörande jakt å älg.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 53, av herr *De Geer* hade hemställts, att sådana bestämmelser måtte utfärdas för älgjakten och eventuellt även för annan jakt, att större hänsyn än hittills togs till jaktens avkastning ur försörjningssynpunkt.

Utskottet hemställde, att motionen II: 53 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr De Geer: Herr talman! Jag har väckt en motion, som syftar till att jakt ur nöjessynpunkt i dessa tider skall få stå tillbaka för försörjningssynpunkterna. Motionen tar närmast sikte på en förlängning och utspridning på olika perioder av jakttiden, ökad kontroll och eventuellt även ökad beskattning av älgstammen.

Utskottet har ställt sig helt avvisande till motionen, enligt min mening av alltför formella skäl. Utskottet åberopar domänstyrelsens avstyrkande utlåtande, där det heter, att älgkött kvantitativt sett är så betydelselöst i jämförelse med avsättningen av nötkött, att man kan bortse därifrån. Detta kan man enligt min mening icke göra. Det rör sig dock om 7- till 8,000 älgkroppar per år, och detta i en tid, då slakten av nötboskap är särskilt starkt koncentrerad, och vi veta alla att man varje år gör den erfarenheten att en hel del älgkött förfares, därför att jakten är koncentrerad till så kort tid.

Det andra skäl som utskottet anför för ett avslag på motionen är de s. k. biologiska orsakerna. Jag skall inte ingå på några närmare detaljer utan endast påpeka, att vi redan nu jaga s. k. havreälgar under augusti månad, och min tanke var aldrig att tiden för älgjakt skulle utsträckas längre än fr. o. m. 1 augusti till årets slut. Vi bortse från de biologiska synpunkterna, när vi plocka mäsägg, vilket i stor utsträckning skett på statens initiativ. Jag tror att det är att rida på alltför formella synpunkter att åberopa sådana skäl, när det gäller sådana ur försörjningssynpunkt viktiga problem.

Även det tredje och viktigaste skälet som utskottet åberopar för sin stånd-

Ändrade bestämmelser rörande jakt å älg. (Forts.)

punkt är i hög grad formellt. Det är att vi redan ha ett licensförfarande. Min motion syftar till att all jakt skall ske efter licens. Men det licensförfarande vi nu ha är begränsat av jaktstadgans § 10, vilken föreskriver, att jakt på licens av älg kan ske endast när det är fråga om relativt stora jaktområden. Vi leva emellertid för närvarande under exceptionella förhållanden, och då måste man bortse från dylika formella synpunkter. Se till exempel på Norge; där är all privat älgjakt förbjuden och jakten helt lagd under statens kontroll. Man har därför inte slutat att jaga helt och hållet, tvärtom avskjuter man mera nu än förut. Vi nödgas ju litet var avstå från äganderätten till våra ägandes grisar i dessa dagar, och det förefaller då att vara så mycket större skäl att man får avstå från äganderätten till de älgar, som av en händelse gå på ens jaktmark.

Frågan kommer väl att falla den här gången, men den faller säkerligen framåt. Om kriget och krisen fortsätta, är försörjningsläget ett annat år sannolikt sämre och vi tvingas nog också att då ta större hänsyn till denna relativt viktiga tillgång som vårt älgkött utgör. Jag vill inte vara så resignerad som en del föregående motionärer varit mot ett enigt utskott och avstå från att ställa ett yrkande utan jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min motion.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av förhandlingarna.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! En förutsättning för att herr De Geers förslag om en utökad licensjakt skall kunna genomföras är att jaktvårdsområden hade bildats i större utsträckning än som skett. Ett jaktvårdsområde utgör en sammanslutning av flera jordägare för bedrivande av gemensam jakt; det är alltså ett område där älgjakten med fördel kan bedrivas. De jaktvårdsområden som hittills bildats utgöra emellertid icke mera än ungefär 4 procent av landets totala skogsareal. Då licens nästan uteslutande beviljas i sådana fall, där dylika jaktvårdsområden bildats eller till enskild jordägare, som förfogar över så stort område, att därå lämpligen licensjakt kan äga rum, så förefaller det mig, att den utsträckning av licensjakten, som herr De Geer ifrågasätter, för närvarande icke har några verkliga förutsättningar.

Vad beträffar frågan om utsträckt tid för älgjakten har detta spörsmål i annat sammanhang kommit under Kungl. Maj:ts prövning. I fall man vill se saken ur folkförsörjningssynpunkt och möjligen söka medverka till att ett större kvantum kött vid höstens älgjakt kommer att stå till konsumenternas förfogande, tror jag att denna sak kommer att ordnas av Kungl. Maj:t efter en framställning som från Svenska jägareförbundet ingått till Kungl. Maj:t och som sannolikt enligt vad jag tror mig veta kommer att medföra ett beslut om utökad jakttid.

Herr talman, jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kamraren bifallen.

§ 25.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 46, i anledning av väckta motioner om åtgärder för en snabb ökning av landets fårstam.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 26.

*Fördjupande
och stärkande
av den nor-
diska sam-
hörigheten.*

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om inrättande av ett nordiskt institut med uppgift att fördjupa och stärka den nordiska samhörigheten.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 102, hade herr *Hoppe m. fl.* föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning snarast möjligt om skapandet av ett nordiskt institut med uppgift att fördjupa och stärka den nordiska samhörigheten.

Utskottet hemställde, att andra kammaren måtte endast såtillvida bifalla motionen II: 102, att kammaren för sin del beslutade, att från riksdagen en skrivelse till Kungl. Maj:t skulle avlåtas med anhållan om utredning av frågan om fördjupande och stärkande av den nordiska samhörigheten.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Andersson* i Eskilstuna och *Jonsson* i Alsen.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Andersson** i Eskilstuna: Herr talman! Då jag icke kunnat ansluta mig till utskottets uttalande i denna fråga, innebär detta icke någon kallsinlighet från min sida gentemot strävandena att få till stånd ett intimare samarbete mellan Nordens folk. Tvärtom är jag mycket intresserad av denna sak och skulle nog kunna vara med om att överväga längre gående åtgärder än motionärerna föreslagit, om förutsättningar föreläge för att på den väg de föreslagit kunna nå positiva resultat.

Då det emellertid gäller inrättandet av ett nordiskt institut, och särskilt i den form motionärerna skisserat upp det, ställer jag mig mycket tveksam, och jag måste även ställa mig avvisande mot utskottets förslag att nu gå in för en utredning.

Detta institut skulle enligt motionärernas förslag bli ett centrum för folkbildningsrörelserna i de nordiska länderna. Till detsamma skulle temporärt knytas vetenskapsmän och ledare för folkbildningsrörelserna i Norden. Det skulle tjäna som samlingsplats för nordiska möten och konferenser; det skulle bli ett hem för gemensamma nordiska strävanden och det skulle bereda hemvist för forskare, som önska ägna sig åt vetenskaplig verksamhet. Det skulle vidare kombineras med en nordisk folkhögskola, och dit skulle inbjudas norrmän, danskar och finländare som svenska folkets gäster. Varför inte isländare äro nämnda vet jag inte. Om de avsiktligt uteslutits eller kommit bort vid den allmänna brådskan vid motionens avfattande undandrar sig mitt bedömande. Detta är ju ett mycket omfattande program, som det väl torde bli svårt att realisera. På grund av omständigheter och förhållanden, som vi alla känna till, torde det väl för närvarande vara svårt att nå kontakt med folkbildningsrörelserna i våra grannländer. Och att vår regering skulle igångsätta en utredning, som hade till syftemål att till vårt land förlägga ett institut, som skulle vara centrum för folkbildningsrörelserna i våra grannländer utan att dessa skulle ha inflytande på denna utredning, anser jag otänkbart. Den första förutsättningen för att man skall kunna få ett samarbete till stånd är att detta kan ske under fria överläggningar mellan de olika intresserade. Jag har också svårt att förstå, att institutet skulle bli en hemvist för forskare som ägna sig åt vetenskaplig verksamhet. Det förutsätter väl, att institutet skulle förläggas till någon av våra universitetsstäder, och det har väl ändå icke varit motionärernas mening. Nu har ju detta blivit för mycket även för utskottsmajorite-

Fördjupande och stärkande av den nordiska samhörigheten. (Forts.)
ten. Utskottet anför i sitt utlåtande, efter att ha erinrat om de åtgärder, som tidigare vidtagits i denna sak: »Självfallet har det pågående kriget vållat vissa svårigheter för uppehållandet och utvecklandet av en dylik önskvärd kontakt. Att en sådan alltjämt och framdeles är av största intresse är utskottet i likhet med motionärerna fullt enigt om. Vilka former åter en sådan ökad kontakt bör hava beror givetvis i hög grad på hur förhållandena i övrigt komma att gestalta sig.» Utskottet tillägger, att utskottet saknar möjlighet att biträda förslaget om ett snabbt genomförande av utredningen. Jag anser, att utskottet härmed sagt allt, som behöver sägas i denna fråga, och att utskottet efter detta resonemang logiskt bort komma fram till ett avslagsyrkande. Utskottet föreslår emellertid i sin kläm kammaren att för sin del fatta beslut om en skrivelse med anhängan om utredning av frågan om fördjupande och stärkande av den nordiska samhörigheten. Jag anser att det är detsamma, som om utskottet skulle tillstyrkt kammaren att skriva till Kungl. Maj:t ungefär så här: »Nu vill vi ha en utredning. Visserligen veta vi icke vad utredningen skall omfatta och ha icke några önskemål beträffande tidpunkten för utredningens genomförande, men en utredning vill vi ändå ha.» Jag tror icke, att man gagnar den sak, man vill främja, med att fatta ett sådant beslut, som utskottet tillstyrkt. Riksdagen har även beträffande denna fråga anledning att se förhållandena sådana som de i verkligheten äro, och göra vi detta, inse vi nog, att det för närvarande icke är möjligt att åstadkomma kontakt med folkbildningsrörelserna i våra grannländer, vilket enligt min mening är den första förutsättningen för att en utredning skall leda till positivt resultat. Äro vi på det klara med detta, då böra vi ärligt och öppenjärtigt också säga ifrån och låta det anstå med ett beslut, tills förhållandena ändrat sig så, att man kan nå ett gott resultat. Det utskott i första kammaren, som behandlat denna fråga, har ju också nästan enhälligt avstyrkt en likalydande motion. Utskottet har gjort det på de skäl, som jag här sökt framlägga. Utskottet yttrar: »En utredning av spörsmålet enbart från svensk och möjligen finsk sida utan nödig kontakt med för saken intresserade krafter från de övriga nordiska länderna skulle enligt utskottets mening icke skapa tillräcklig grund för ett lyckligt förverkligande av det i och för sig synnerligen behjärtansvärda uppslaget.» Jag tror, att man gör klokt i att vänta med att försöka lösa denna fråga, tills förhållandena ha ändrat sig så, att man kan nå ett positivt resultat med en utredning.

Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka avslag å såväl motionen som utskottets utlåtande.

Herr **Hoppe**: Herr talman! I det utlåtande, som här presenterats kammaren, säges det ju klart ifrån, att det är lika önskvärt som naturligt, att åtgärder vidtagas för att fördjupa och stärka den nordiska samhörigheten. När jag hörde reservanten i utskottet yttra sig i dagens debatt, noterade jag med glädje och tillfredsställelse, att hans åsikt på denna punkt icke avviker från motionärernas och utskottets. Man torde väl också, såvitt jag förstår bedöma läget rätt, kunna våga det påståendet, att det i vårt land i stort sett icke råder några delade meningar i denna sak. Den nordiska tanken är på frammarsch. Tanken, att Nordens folk böra komma varandra närmare i gemenskap och samarbete, är nu mera omhuldad än den varit på mycket länge. Jag föreställer mig också, att man i vårt land är ganska ense om att Sverige, Nordens kärnland, det största av de nordiska länderna och det enda som blivit förskonat från kriget, känner det som en ofrånkomlig plikt och en högst angelägen uppgift att taga initiativet, när det är fråga om utbyggande och utveckling av det nor-

Fördjupande och stärkande av den nordiska samhörigheten. (Forts.)
diska samarbetet. När vi motionärer ha dristat oss föreslå kammaren anhålla om en utredning om åtgärder för att stärka och fördjupa det nordiska samarbetet, då ber jag, herr talman, att få framhålla, att detta naturligtvis icke får fattas så, att vi skulle mena, att de nordiska länderna i någon sorts självgodhet och självbelåtenhet skulle vilja isolera sig från andra folk och därmed utestänga sig från impulser och inflytanden utifrån. För min personliga del vill jag gärna deklarerat, att jag är villig att för vårt lands och vårt folks räkning vara öppen och tacksamt taga emot allt gott, som kan komma från olika håll, det må vara från öster, söder eller väster. Det kan icke gärna bliva föremål för något som helst missförstånd, om vi svenskar hävda, att en av våra allra främsta uppgifter i dessa tider är att lära av och giva åt de folk, som på grund av härstamning, språk, gemensam historia och geografisk belägenhet m. m. stå oss närmast. Jag tänker mig också, att vårt lands möjlighet att få tjäna och göra en insats i ett större sammanhang, i den stora europeiska kulturvärlden, när det gäller att bygga upp en ny värld, i mycket hög grad är beroende av om vi genom nordiskt samarbete få hjälp att vara trogna emot vår egenart, trogna emot den nordiska andan, trogna emot det, som har givits Sverige och Norden som gåva och uppgift. Många och mycket tungt vägande skäl kunna helt visst anföras för att vi här i Sverige skola taga ett initiativ i den riktning, motionärerna föreslagit. Jag skall emellertid åtminstone för ögonblicket nöja mig med att nämna något om varför jag finner det alldeles särskilt önskvärt, att man just *nu* tager ett sådant initiativ.

Det är oss alla välbekant, att våra brödrarfolk ha genomlidit tunga, hemsökelsens tider. Detta har icke lämnat oss svenskar oberörda. Jag erinrar om hur, när den stora prövningen kom över Finlands folk, Sveriges folk visade, att det icke ville stillatigande och överksamt åse brödrarfolkets nöd. Jag tror ock, att läget i de olika nordiska länderna i den dag, som i dag är, är sådant, att det verkligen för dem alla betyder något, ja betyder mycket, att bli påmint om att det skenade Sverige tänker på dem och tänker med värme på dem, och att vi som folk äro besjälade av en stark vilja till gemenskap och samarbete på alla områden, där det nu överhuvud taget är möjligt. Jag skall gärna erkänna, att jag, när jag skrev ned denna motion, först och främst syftade på just detta, att de nordiska brödrarfolken skulle få känna, att från Sverige mot dem räcktes ut en varm och trofast brodershand. Jag tror, att det är det, som de behöva. Det vore mycket betänkligt, om riksdagen skulle helt avvisa vår motion. Jag vet, att man i flera av våra nordiska grannländer givit starka uttryck för sin glädje över denna motions tillkomst och knutit en hel del ljusa förhoppningar till den. Det är självfallet fara värt, att våra grannfolk icke skola mäktat förstå oss, om vi avslå motionen, och jag är rädd för att många av våra nordiska vänner skulle komma att tolka ett avslag så, att det innebure, att vi toge tillbaka den brodershand, som vi sträckt ut emot dem.

Det skulle naturligtvis ha glatt oss motionärer allra mest, om utskottet velat helt tillstyrka motionen, men det faller mig ej in att här polemisera emot utskottet. Jag skall i stället giva uttryck åt min tacksamhet för att utskottet i sak givit motionen en välvillig behandling. Härvid skulle jag vilja särskilt vända mig emot reservanten, herr Andersson, och fråga: Borde icke genom den uppjukning, som utskottet här företagit — utskottet har icke som motionärerna krävt en *skyndsam* utredning — all tvekan som möjligen funnits ha försvunnit?

Herr talman! Att följa utskottets linje innebär dels att man gör sig solidrisk med motionärernas önskan om åtgärder för att fördjupa och stärka den nordiska samhörigheten, dels att vi förklara, att vi lita på att Kungl. Maj:t

Fördjupande och stärkande av den nordiska samhörigheten. (Forts.)
på bästa sätt och med anlitande av de lämpligaste former samt vid den lägligaste tidpunkten kommer att igångsätta den begärda utredningen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Denna frågas behandling har föregåtts av ett slags mellanspel. För ett par veckor sedan förelåg samma fråga till behandling i första kammaren, där presenterad av ett utskott, som med reservation av allenast en utskottsledamot hemställde om avslag på den i kammaren väckta motionen. Emellertid föreslogs vid behandlingen i första kammaren, att frågan skulle återremitteras till utskottet. Detta skedde med bl. a. den motiveringen, att ett ständpunktstagande i denna fråga, som ju i verkligheten är en stor politisk fråga, icke behöver innebära ett ständpunktstagande för eller emot tanken på ett nordiskt institut. Även jag har den uppfattningen, att frågan har en politisk aspekt, och det gör, att jag vill säga några ord om densamma.

Jag vill då först erinra om att för åtskilliga år sedan — långt före många, som under de två senaste åren blivit så högtravande »nordiska» — vi kommunister ställde frågan om ett försvarsförbund mellan de nordiska länderna. Utgångspunkten för vårt resonemang var, att våra små länder lågo i en potentiell farozon, att de icke hade några möjligheter att ensamma hävda sin frihet, men att de däremot i ett intimt samarbete och i samarbete med Sovjetunionen skulle ha större utsikter att hålla den av oss förutsedda nya världsbranden från sina knutar. Ett sådant samarbete skulle också, enligt vår mening, bli ett stöd för de krafter, som då ville förhindra katastrofen och sökte skapa en så stark barriär som möjligt mot angriparna. Denna tanke hade ingenting gemensamt med den bankett nordism, som sedan blev på modet. I denna tanke fanns ingenting av den mytologi, som tjänar som ideologiskt fikonalöv för att skyla innehållet i den nordism, som sedan predikats på gator och torg. Vi inbillade oss icke och försökte inte heller inbilla någon annan, att ett sådant av oss förordat samarbete mellan våra små länder skulle giva oss en modern åsnakindbåga, med vilken den nordiske Simson skulle själv kunna slå de angripande filistéerna.

Men för ett sådant nordiskt samarbete i samförstånd med de krafter, som ville bevara Europas fred, fanns ingen förståelse i våra bestämmande kretsar. Tvärtom. Våra regeringar samarbetade i folkförbundet, där de exempelvis godkände, att de tyska SA, SS och Stahlhelm inte skulle inräknas i Tysklands väpnade styrkor, godkände återinförandet av den allmänna värnplikten i Tyskland, medverkade i den s. k. ickeinblandningspolitiken gentemot Spanien och krönte hela serien av utrikespolitiska misstag och ofruktbart nordiskt samarbete med Ålands befästade och furstemötet i Stockholm. Allt detta var stationer på vägen till den katastrof, som förvandlade våra danska, isländska och norska grannfolk till nationellt förtryckta, ofria folk, som digna under ockupationens olidliga bördor.

För Sverige har den s. k. nordiska politik, som genomförts, ändat i ett fiasko. Hur vältalig vår press än är, lär den inte kunna övertyga det norska folket om allvaret i de nordiska känslorna. Och finnarnas känslor för Sverige och svenskarna få i dessa dagar många illustrationer. Det har knappast förnekats, att den kommunistiska pressen i vårt land transportförbjudits just därför, att den gjort vissa uttalanden om den finländska regeringen och om finländsk politik. Får man tro det socialdemokratiska Arbetarbladet i Helsingfors, så förföljes i Finland den press, som försvarar Sverige och samarbetet med vårt land. Häromdagen utkom, skriver Arbetarbladet, den svensktalande

Fördjupande och stärkande av den nordiska samhörigheten. (Forts.)

Östra Nyland — den förre inrikesministern von Borns tidning — med åtskilliga vita fläckar, föranledda av censuren. De vita fläckarna ersatte ett förbudet inlägg mot Helsingin Sanomats angrepp på Sverige i repliken till Svenska Dagbladet och mot herr Reinikkas uttalanden för en finsk orientering mot Tyskland. Och Arbetarbladet berättar från sina egna färska erfarenheter: »Man sirök helt frankt en polemik av oss mot Helsingin Sanomat och Uusi Suomi, ehuru vi däri uttryckligen stödde den av regering och riksdag proklamerade politiken...» Man slår alltså vakt om de tidningar, som rikta sig mot Sverige, och censurerar försvar av Sverige. Det illustrerar, hur liten ära vår regering har vunnit på sin så kallade nordiska politik.

Bildligt talat behandla vi i dag frågan om nordismen inför den grav, där den tidigare så kallade nordiska politiken har jordats. Genom ockupationerna och det som inträffat efter storkrigets utbrott ha vi icke numera möjligheten att, såsom förut, förena de nordiska staternas ansträngningar kring en gemensam politik. Allt detta veta naturligtvis motionärerna och utskottets majoritet, som delvis tillstyrkt motionen. Men man tyckes hoppas på ett underverk, som skall återföra de nordiska länderna till den position och de relativt fria möjligheter att forma sina öden, som tidigare tillät de utrikespolitiska eskapader, som jag nyss erinrat om.

De nordiska staterna äro alltså icke längre den samspelande kvintett, som man tidigare sökte inbilla sig. De ha i denna dag icke frihet till en politisk samverkan. De kunna icke i dag själva forma sina öden.

Men den avlidna nordism, som tidigare hade vissa materiella förutsättningar, uppgives nu av motionärerna ha efterlämnat en odödlig själ, »den nordiska tanken eller med andra ord känslan av samhörighet» — för att återgiva utskottets blomstersmyckade karakteristik.

Det är alltså icke fråga om praktisk politik just nu, även om man litet till mans ger en politisk innebörd åt motionen och utskottets utlåtande. Utskottet flyttar oss en smula över på släktforskningens och släktkärlekens mera neutrala mark. Vi äro nordiska folk: alltså ha vi på grund därav gemensamma intressen, som måste vårdas — observera icke värnas!

Egentligen ha vi fått dessa höga tankar om vår nordiska kvalitet från den tyska nazismen, vilken under tvenne decennier opererat med begreppen nordisk samhörighet nästan lika flitigt som med det germanska rasbegreppet och det ariska dito.

Jag tror, herr talman, att hela saken tjänar på att man klarar ut begreppen en smula. Jag skall börja med att citera utskottet: »Tanken på stärkandet av den nordiska tanken eller med andra ord känslan av samhörighet mellan de i skilda hänseenden närbesläktade Sverige, Finland, Norge, Danmark och Island är ingalunda ny. Likheter i språk, historia, ekonomi m. m. göra en sådan tanke helt naturlig.»

Alltså, för att återvända till utskottet, tanken på stärkande av den nordiska tanken är en naturlig tanke, därför att vi ha ett likartat språk. Men ha vi detta? Det finnes ingen likhet mellan finskan och de skandinaviska språken; de äro tvärtom väsensfrämmande. Däremot äro naturligtvis de skandinaviska språken besläktade. Men alla veta, att för en svensk är det svårt att begripa både en dansk och en islänning. Men eftersom Finland nu inräknas i den nordiska kretsen, är det alltså oriktigt av utskottet att tala om likhet i språk som ett skäl för dess ståndpunktstagande.

Vidare skulle den nordiska tanken behöva stärkas därför att vi haft en gemensam historia enligt utskottet. Men våra länders historia har ju varit historien om söndring, om ocnighet som ofta lett till krig. För några år sedan firade riksdagen femhundraårsminnet av de händelser, som ledde till att

Fördjupande och stärkande av den nordiska samhörigheten. (Forts.)

våra förfäder kastade ut danskarna ur Sverige. Våra skolbarn få läsa om hur vi tagit Skåne och Halland från danskarna, hur vi fört krig i Danmark, hur vi för snart tusen år sedan togo Jämtland och Härjedalen från norrmännen, huru danskarna tagit Island från norrmännen, huru svenskarna erövrat Norge och efter nära hundra års bitter frihetskamp från norrmännen tvungits släppa Norge, och huru Sverige tagit Finland. Vi veta, huru svenskhatet sedan dess drabbat våra språkfränder därstädes och hur Finland lyckades hindra, att Sverige återfick Åland, som dock är bebott av en uteslutande svensk-talande befolkning.

Det är vår gemensamma historia, en historia om blodig fejd och dålig grannsämja under många århundraden. Nej, låt oss tala om annat än likheten i historia!

Låt oss alltså med utskottet tala om likheten i ekonomi! Stå våra nordiska länder på samma nivå i ekonomisk utveckling? Komplettera våra näringar varandra? Bilda vi en naturlig enhet ekonomiskt betraktat? Svaret på alla dessa frågor är nej. I fråga om träet ha Sverige, Finland och Norge varit konkurrenter om marknaden och tvingats upprätta en gemensam kartell för att inte dumpa ihjäl varann. I fråga om jordbruksprodukter konkurrerade Sverige, Danmark och Finland under det senaste decenniet mycket bittert på avsättningsmarknaderna. Vi dumpade smör till ömsesidig skada åt engelsmän och tyskar. Och vad det svenska järnet beträffar, så ha de nordiska grannländerna inte varit de viktigaste köparna.

Nej, skall släktskapen fastställas med ledning av likheten i ekonomi så finnes det avlägset liggande länder, som stå oss betydligt mycket närmare än vilket som helst av de nordiska grannländerna.

Vad har utskottet sedan menat med sitt »med mera»? Vi ha en jämförlig kulturnivå, menar man kanske. Men denna kulturnivå är icke en specifik nordisk produkt. Tyskarna ha påverkat vår musik, fransoserna vår målar-konst, fransoser och engelsmän vår litteratur. De få stora nordiska namnen i litteraturen få nästan vänta till sin död på erkännande. Tag vår egen Strindberg eller den för kort tid sedan avslutade svensk-danska kulturveckan, där man icke ens låtsades om att Norden har dock en Andersen-Nexö — helt enkelt därför att Nexö är en folkets skald och — det bör inte glömmas — vår störste levande nordiske skald! Ta vi sedan namn sådana som Selma Lagerlöf, H. C. Andersen, Sigrid Undset, Ibsen inse vi genast hur befängd själva tanken att läsa in dem i den nordiska spiltan är.

Eller tag vår arbetarrörelse! Tysk påverkan är lika klar i fråga om denna som när det gäller vår vetenskap. Tag de frireligiösa och nykterhetsorganisationerna! Alla veta, att några nordiska påfund handlar det inte om.

Närmast som en kuriositet återger jag ett försök av en s. k. nordist att litet närmare definiera det särskilda släktskapsförhållande, som skulle bilda grundvalen för den nordiska tanken. Det är ingen mer eller mindre än professor Ahlmann, som i ett nordiskt tal i Helsingfors enligt referat i Nordens Frihet dekretar: »Samma inlandsisar ha frusit sig fram över dem — de nordiska länderna — och under mildare skeden tinat bort, samma strävan har landet haft att ur vattnet höja sig till mark. . . Tack vare denna heliga naturs enhetlighet i Norden tror jag, utan alla försäkringar i ord, på Nordens gemenskap.»

Det brukar sägas, herr talman, att »där tanken stannar står ett ord på vakt». Inför det nordiska evangeliet stanna till och med alla försäkringar i ord. Inför det enkla faktum, att inlandsisen en gång i vår historias morgon tinat bort från Norden, har nödvändigheten av närmare argument upphört. Om vi följa professorns djärva tankeflykt, kunna vi säga, att samma sol skiner över finnar, svenskar, islänningar, norrmän och danskar. Men den skiner ju också över tys-

Fördjupande och stärkande av den nordiska samhörigheten. (Forts.)
 kar, kineser och hottentotter. Och denna gemensamma sol är en betydligt mera närliggande realitet och bör alltså förena oss åtskilligt mer än inlandsisen.

Med andra ord: det finnes icke så litet av liikutuksia i denna nordiska kult, som avlagrat den motion, vilken vi i dag behandla. För den, som icke vet, vad liikutuksia är, vill jag erinra, att vid stora kyrkliga lappmöten förekommer bland annat en religiös rörelse med tungomålstaleri och annat, som brukar kallas för liikutuksia.

Det kan vara skäl att sticka hål på blåsan för att komma in på ett realpolitiskt resonemang. Hittills har det visat sig, att den nordiska politik, som bedrivits, i många avseenden varit en dålig politik, en reaktionär politik, som nationellt vanärat våra små nordiska länder.

Men man kan också bedriva en *god* nordisk politik. Våra nordiska folk kunna en dag tala med en egen stämna i folkens rådslag, om de förstå att samordna sina intressen och krafter. Det är min övertygelse, att det arbetande folket skall möjliggöra detta.

För dagen böra vi enligt min mening inrikta oss på att bedriva en gemensam politik med dem, som äro villiga att driva en gemensam politik. Men om exempelvis Finlands och Sveriges vägar nu gå isär ändå mera, är detta icke arbetarklassens fel. Sveriges, Finlands och de andra nordiska ländernas arbetare kunna broderligt samarbeta i den mån de yttre betingelserna föreligga. Mellan oss finnes ingen fiendskap, intet hat. Men vi hata icke heller den tyske eller den engelske arbetaren. För arbetarklassen måste nationalhatet liksom rashatet vara något främmande, något avskyvärt, liksom det egenkära förhållandet av det egna eller något särskilt folk närmast gör intryck av stupiditet.

När den engelska folkkongressen för några månader sedan i sitt manifest räckte brodershanden till Tysklands arbetare och konstaterade, att arbetarna i alla länder ha samma intresse att göra slut på kriget och den ordning, som föder krigen, så uttrycktes därmed en högre släktkänsla än vad våra mest nordistiska överklassare ens i sina djärvaste oratoriska utsvävningar kunnat antyda.

Utskottets förslag har, såvitt jag förstår, ingen praktisk betydelse. Om regeringen törs och om regeringen vill, skall den enligt utskottet få förutsättningslöst utreda, huruvida några finnar, norrmän, danskar respektive isländare någon gång i en dunkelhöljd framtid kanske skola få möjlighet att hälsa på en svensk-nordisk folkhögskola. Detta bör ju kännas som en lisa för våra nordiska bröder, därest de ännu äga den äkta nordiska känslan att fortfarande trots allt som inträffat betrakta politikens frågor från Kråkvinkels horisont.

Det ligger tyvärr över de nordistiska förhåvandena icke bara något kråkvinkelsaktigt utan också något reaktionärt och äventyrligt. Därför har jag misstro mot dessa påfund. Men detta betyder ej någon ovilja mot ett vidgat nordiskt samarbete eller mot ett erkännande av att de nordiska folken ha vissa gemensamma intressen. Dessa intressen ha spolierats genom den nordiska och den nordistiska politik, som jag här nagelfarit.

Det tjänar, herr talman, bara det framtida nordiska samarbetets sak, att detta sagts ut. Detta var också det enda syftet med mitt inlägg.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Ljungberg: Herr talman! På herr Hagbergs i Luleå storpolitiska anförande har jag ingen som helst anledning att gå in. I den fråga, som nu föreligger till behandling, finnes ingen storpolitik. Här är fråga om åtgärder på det kulturella området. Jag vill i det avseendet säga till herr Hagberg i Luleå, att den konkursförklaring för detta kulturarbete, som han ansåg sig kunna

Fördjupande och stärkande av den nordiska samhörigheten. (Forts.)
utfärda, får stå helt och hållet för hans egen räkning. Folket i de nordiska länderna delar den icke; där finnes känslan av samhörighet.

Den fråga, som nu föreligger, gäller emellertid att samordna ett arbete, som har pågått under långa tider förut men där saknaden av en sådan samordning länge har gjort sig gällande. Det är ju ej underligt, att avsaknaden av denna samordning gjort sig gällande särskilt i de underliga tider vi nu genomleva.

När man sålunda tar upp denna sak för att komma till ett positivt beslut, så är det ju en gammal tanke, som man vill förverkliga. Jag erinrar bl. a. om föreningen Nordens framställning till Kungl. Maj:t av 1938.

Utskottet har ansett, att man icke bör töva onödigt länge att göra en sådan utredning. Utskottet har visserligen ej kunnat säga, att det kan vara lämpligt att ögonblickligen sätta igång denna utredning. Det är åtskilliga omständigheter, som kunna inverka på den tidpunkten och som undandraga sig utskottets bedömande. Men när, som vi hoppas, nordiskt samarbete åter skall kunna upptagas utan några inskränkningar, då gäller det att vi också ha verktygen klara, som behövas för att utföra det arbete, som då förestår.

Jag tror ej, herr talman, att jag behöver gå längre in på denna fråga, utan jag inskränker mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Eskilstuna begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sitt tredje tillfälliga utskotts hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 27.

Anmälles och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående ändring i 6 § 1 mom. avlösningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) för personal vid försvarsväsendet under krigstjänstgöring (krigsavlösningsreglementet) ävensom angående anslag till de värnpliktigas avlöning;

från bevillningsutskottet:

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 212, angående reglering av sockernäringen i riket, såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet;

från första lagutskottet:

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.; samt

från andra lagutskottet:

nr 226, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 17 april 1940 (nr 223) om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordningen), dels ock motioner i ämnet, såvitt angår genom propositionen framlagda förslag till förordning angående ändring i vissa delar av krigsfamiljebidragsförordningen samt till förordning om provisorisk höjning av familjepenning enligt krigsfamiljebidragsförordningen; och

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för arrendator att bortföra stråfoder m. m.

§ 28.

Justerades protokollsutdrag.

§ 29.

Herr *Holmdahl* avlämnade en av honom undertecknad motion, nr 300, om höjning av arvdena och dagtraktamentena till kyrkomötets ledamöter.

Denna motion bordlades.

§ 30.

Ledighet från riksdagsgöröman beviljades herr *Larsson* i Karlstad under 12 dagar från och med den 15 innevarande maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.16 e. m.

In fidem
Sune Norrman.